

Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, виконный секретарь СРР,
Пряшів, Словакія

Мале заспоминання перед юбілейным конґресом

Стоїме перед юбілейным, **десятым засіданьм Світового конґресу Русинів**, котре буде **4. – 7. юна 2009 у Руськім Керестурі в Сербії і Петровцях у Хорватії**. Прошло 18 років од першого засідання (і тым фактично од взнику першой пореволючней міджінародной орґанізації Русинів під назвов **Світовый конґрес Русинів**), яке ся одбыло **22. – 23. 2. 1991 року в Міджілабірцях у тогдышнім Чесько-Словеньску**. Є то довгий ці короткый час? Є то дость про екзистованя орґанізації. Но немало і в животі чоловіка, в тім припадї і моім, бо од самого зачатку аж до днешніх днів єм був виконным секретарём той орґанізації а єден дворічний період і председом ёго **выконного орґану, котрым є Світова рада Русинів**.

Кідь собі днесь заспамінаю на тоты роки, можу повісти, же робота в тій орґанізації мі взяла дость сил і часу в моім продуктивнім робочім животі, але ніч не баную, бо жертвовати ся про свій народ є діло благородне, а, може, даколи дахто собі і спомане, же був такый секретарь, ці таємник, той орґанізації і дахто зробив про Русинів на Словакії і у світі. Так істо, як собі спомінаю днесь на небожого **першого председа Світової ради Русинів – Василя Турка**, котрый ся уж навсе, крылато повіджено, золотыма буквами записав до історії той орґанізації, історії возродного руху Русинів нелем на Словакії, але і у світі вообще.

Прошло 18 років екзистенції Світового конґресу Русинів і Світової ради Русинів. Прошло 18 років років неперестанной роботи, жебы Русины у світі підняли гордо голову і выголосили: **Мы – Русины!** Дахто говорить, же за тоты роки много ся не зробило про Русинів. Гей, суть і такы. Але мій погляд є інакшый: **днесь о Русинах знають і там у світі, де перед тым ани не хыровали о такім самобытнім народі зо своїма традиціями, културов, языком. А в тім мать немалу заслугу і Світовый конґрес Русинів, і Світова рада Русинів.** Тота орґанізація і ёй виконный орган zdobyли своє реноме у міджінароднім контексті. Во вшыткых країнах, де жыє концентровано і русинське жытельство, Русины были узнаны данов державов і многы з них фінанчно підпорують розвиток їх культурно-освітнього і народностно-сполоченьского діятельства. Жаль, лем там, де їх є найвце, т. є. на Україні, не суть узнаны як самостатна народностна меншына, хоць і наша орґанізація про тото зробила дость, як іщі веце домашні русиньскы орґанізації. Уж было досягнуто дахто позитівного в тім ділі на уровни Закарпатської области, але неузнаваня Русинів на цілоштатній уровни України надале продовжує, а то поважую і за наш неуспіх.

Про дотеперішню роботу нашої міджінародной орґанізації много того было написано, много о тім 18-річній періоді ся найсто дізнаю з главной справы **сучасного председа Світової ради Русинів Павла Роберта Маґочія**, котру приправує про десяте конґресове засідання в Руськім Керестурі і яку будеме публікувати в далшій ціслі нашого часопису Русин, котрый ся став якбы друкованым органом Світового конґресу Русинів.

Зробили сьме много, або мало? Тот вопрос собі даю праві в тых днях перед юбілейным конґресовым засіданьм нашої міджінародной орґанізації Русинів. З єдного боку мож повісти, же за 18 років было зроблено дость! А к тому приспів каждый дотеперішній председа (трёх уж єм спомінаю, а четвертым був єден дворічний період і **Андрій Копча** з Польщі), каждый дотеперішній член СРР, каждая членська орґанізація із девятёх країн (Сербія, Хорватія, Маґарьско, Польща, Україна, Чехія, Словакія, Румунія, США і Канада, послідні дві країны творять єдну членську країну – Северна Америка), каждое дотеперішнє конґресове засідання, што є раз за два роки інде (было в Міджілабірцях тогдышнёго Чесько-Словеньска, польскій Криниці, Руськім Керестурі тогдышнёй Югославії, маґарьскім Будапешті, в підкарпатскім Ужгороді на Україні, чеській Празі, Пряшові в сучасній Словакії, зась у Криниці і румуньскім Мараморош-Сіґеті).

Але резервы ту суть. Найвекшы виджу в іщі шыршім досягнє, як мать теперь, Світового конґресу Русинів і Світової ради Русинів (хоць сучасный председа СРР тот досяг посунав намного далше у міджінароднім контексті їднань із амбасадорами окремых країн, де жыють Русины, главно в США, але і інде), у дотримованню термінів приятых пунктів окремых резолюцій із конґресовых засідань і засідань СРР, у векшій і частішій взаємній сполупраці членських орґанізацій...

Віриме, же десяте засідання Світового конґресу Русинів буде далшым кроком допереду в ёго екзистенції, не дозаду... ■

Обсяг

• Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК: *Мале заспоминання перед юбілейным конґресом*, 1. стор.

СЕРБІЯ

• Дюра ПАПУґА: *Робота Рускей матки в 2008. року*, 2. – 4. стор.

• Проф. Др. Михайло ФЕЙСА: *Успішне представяне творчости Руснацох*, 5. стор.

• Проф. Др. Михайло ФЕЙСА: *Дружтво представило свойо міджінародни активносци*, 5. – 6. стор.

• Сілвія ЛЫСИНОВА: *Народне свято Русинів у Сербії*, 6. – 8. стор.

ХОРВАТІЯ

• *Пейцрочніца Дружтва „Руснак“*, 9. – 10. стор.

СЛОВАКІЯ

• ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД.: *Списовный язык як інструмент етнічної орьєнтації Русинів (5)*, 11. – 13. стор.

• ПгДр. Кветослава КОПОРОВА: *Невычерпный студник живой воды*, 14. – 15. стор.

• ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА: *Співы русиньского соловя спід Камняной*, 16. – 17. стор.

• Петер МУЛИК: *Спомин на Людовіта Гараксіма*, 17. стор.

УКРАЇНА

• Проф. Др. Павел Роберт МАґОЧІЙ: *Скусеный выдыватель, науковець, педагоґ*, 18. – 19. стор.

МАґАРЬСКО

• Мґр. Гавриіл БЕСКИД: *Привітаєм єм з радостёв тоту інтересну книжку*, 19. стор.

ПОЛЬСКО

• Мґр. Мірослава ХОМЯК: *О лемківскым языку на Токийскым Університеті*, 20. стор.

КЛУБ ЕНДІ ВАРГОЛА

• Юрій ГАВРИЛЮК: *Енді Варгол – посткарпатський „іконописець“ поп-арту*, 21. – 22. стор.

АМЕРИКА

• Джон РІґЕТТІ: *Русины в Америці тых зробили великий прогрес*, 22. – 23. стор.

• Бц. Мартін КАРАШ: *„Сердцем єм Русин“*, 23. стор.

СВІТЛО СВІТА

• Др. Михал Бицко, ПгД.: *Нова моноґрафія Й. В. Тімковича, ЧСВВ*, 24. стор.

Дюра ПАПУГА, председа Руской матки, підпредседа Світової рады Русинів,
Руський Керестур, Сербія

РОБОТА РУСКОЙ МАТКИ В 2008. РОКУ

ПРИХИТОВАНЯ ЗА ЮВІЛЕЙНИ КОНГРЕС

Дзешати Шветови конгрес Руснацох/ Русиных/ Лемкох и 4. Шветови форум младих РРЛ, хтори маю буц отримани од **4. до 7. юнія 2009. року у Руским Керестуре** у організації Рускей матки, буду отримани под покровительством Министерства за людски и меншински права и Влади Републики Сербії. Покровительство ювілейного конгреса утвєрджєне **17. сєптембра 2008. року** у розгваркох Светозара Чиплича, министра за людски и меншински права у Влади Републики Сербії зоз **Дюром Папугом**, председатєлем Рускей

• 17. сєптембра 2008 председа Народной рады („национални совет“) Русинів у Сербії Славко Орос (перший зліва) і председа Рускей матки Дюра Папуга ся стрітили із міністром про людьскы і меншыновы права влады Републики Сербії Светозаром Чипличом (другый зліва) і вєдучов секретариату того міністра Зораном Чамблер. Міністер взяв під покровительство 10. засіданя Світового конгрєсу Русинів і 4. засіданя Світового форуму русиньской молодежи.

матки и **Славком Оросом**, председатєлем Национального совиту рускей национальной меншини у Сербії. У розгваркох у Министерстве участвовали и **Ягода Вєшгца**, помічник министра и **Зорана Чамблер**, шеф кабинета министра за людски и меншински права у Бєоградє.

ДЛУГОРОЧНЕ СОТРУДНІЦТВО

Министер Чиплич и його сотрудніки информовани о потєрашніх дзєвєц шветових конгрєсох Руснацох/ Русиных/ Лемкох, зоз хторих трєци отримани 1995. року у Руским Керестуре у організації Рускей матки, под покровительством Влади Републики Сербії, як и о стану медзи Руснацама/ Русинами/ Лемками у Польскей, Чєскей, Словацкей, Мадярскей, Румунії, Горватскей, на Подкарпатю у України и Сивєрно-амєрицким континєнту, їх активносцями и результатами сотрудничества зоз Руснацама у Сербії.

У розгваркох у Министерстве за людски и меншински права окрема увага була пошвєцєна Програми організаційних, технїчних и фінансійних прихитованьох 10. Шветового конгрєса Руснацох/ Русиных/ Лемкох и штвєртого Шветового форуму младих РРЛ, хтора утвєрджєна на першєй сєхадзкє Організаційного одбору Конгрєса, **24. януара 2008. року у Домє култури у Руским Керестуре** и прилапєна на поряднєй Рочнєй скупштинї Рускей матки, **23. фєбруара 2008. року у просторїях Руского културно-умєтнїцкогò дружтва „Др Гаврил Костельник“ у Кули**.

Министер Чиплич поинформовани и о Програми при-

рихтованьох єдного конгрєсногò дня (6. юнія 2009.) у Петровцох у Рєпублики Горватскей, у організації Дружтва Руснацох „Руснак“.

Розпатрєни и прилапєни и Фінансійни план 10. Шветового конгрєса Руснацох/ Русиных/ Лемкох, а окрем покровительства догварєна и організаційно-технїчна помòц и участвованє представнїкох найвїсшїх державних органòх Рєпублики Сербії на ювілейним конгрєсу РРЛ.

Як догварєне у Министерстве за людски и меншински права у Бєоградє помòц за отримованє 10. Шветового конгрєса Руснацох/ Русиных/ Лемкох и 4. Шветового форуму младих РРЛ у фінансійним и організаційно-технїчним поглядє будзє вїтворєна вєдно зоз компєтєнтнимà органамà Скупштини и Вївершнєй ради Автономнєй Покраїни Войводини.

ПРИЄМ У ВІВЕРШНЄЙ РАДИ АП ВОЙВОДИНИ

Ана Томанова-Маканова, подпредсєдателька Вївершнєй ради Скупштини Автономнєй Покраїни Войводини и покраїнєки секретар за інформації, дєлєгацию Рускей матки и Национального совиту Руснацох прїяла **13. нòвємбра 2008. року**. У розгваркох, у хторих участвовали **Дюра Папуга** и **Славко Орос**, потвєрджєнє опрєдєлєнє жє Вївершна рада АП Вòйводини бєзпòштрєдно и прїєйм своїх секретарїяхòх будзє покровитель 10. Шветового конгрєса Руснацох/ Русиных/ Лемкох и 4. Шветового форуму младих РРЛ. Вївершна рада АПВ и Покраїнєки секретарїат за інформації будзє уключєни и до організаційно-технїчних прихитованьох ювілейного конгрєса РРЛ, а їх найвїсшїи представнїки будзє участвовац и на його шветочним отвєраню.

РУСКИ ПИСНІ И ШПИВАНКИ НА БІСНАЛУ

Пїяти Медзїнародни бїсналє лємковскей/ русиньскей култури, хтори отримани **23. и 24. мая 2008. року у Кринїцї у Польскей**, було у знаку рускей пїснї, руского малюнка, рускей шпїванкї и руского танцу. У полним значєнню тих словòх.

• Дєлєгацию Рускей матки і Народной рады Русинів Сербії на чєлі з єй прєдсєдом Славком Оросом (другый зліва) в днѣх 19. і 20. сєптембра 2008 року прїяв у Будапєшті прєдсєда Цїлодержавной русиньской самòсправы у Мадярську Андрїй Манайло (перший зліва).

За лауреата шветовой Награди Александра Духновича за літературу на руским/ русинским/ лемковским языку за прешли рок преглашена поетеса зоз Сербії **Ирина Гарди-Ковачевич**, за зборнік писньох под насловом „Єднозложносць” у виданю Новинско видавательней установи „Руске слово” зоз Нового Саду. Награду ей придал **Дюра Папуга**, підпредседатель Шветовой ради Руснацох/ Русинох/ Лемкох, а благодарну заєднічку шпиванку „Многая літа” започали члени оркестри и Музично фолклорного ансамбля Дома культури зоз Руского Керестура под час першого концерта на Бисеналу, а предлужели ю шицки, вещей од 500 присутни у Концертней сали Главней Пияльні Лічиліща „Здрой” у Криніци.

На уходзе до Концертней сали пред тим була отворена вистава малюнок лемковских/ русинских малярох, медзи хторима и малюнок **Билини Роман** зоз Руского Керестура.

Истого вечара у Погостительним обекту „Вегиерска Корона” отримане Літературне стретнуце, на хторим окрем лауреатки Ирини Гарди-Ковачевич наступел и поета и музичар **Владимир Малацко** зоз Руского Керестура.

Другого дня пятого Бисенала у Криніци отримани популярно-наукови симпозиум о Сучасней лемковскій/ русинскій культурі и ей месце у Европі, на хторим о досягх культурі Руснацох у Сербії бешедовал **Славко Орос**, підседатель Национального совиту Руснацох у Сербії. После симпозиума отримани други концерт пятого Бисенала на хторим ознова наступел Музично-фолклорни ансамбл Дома культури зоз Руского Керестура.

ОДУШЕВЕЛИ РУСИНОХ У БУДАПЕШТУ

У організації Рускей матки **19. и 20. септембра 2008. року** витворене дводньове госцование делегациі Рускей матки и Национального совиту Руснацох у Сербії и двох монодрамах зоз Руского Керестура у **Будапешту**. Госцование витворена на поволанку **Мариани Лявинец**, председателя Русинскій меншинскій самоуправи за город Будапешт и **Андрия Манайла**, председателя Вседержавней русинскій меншинскій самоуправи у Мадярскій, а делегацию Руснацох зоз Сербії предводзели **Дюра Папуга**, председатель Рускей матки и **Славко Орос**, председатель Национального совиту рускей националней меншини.

• Главными особами святочного отворіня Етно клубу в Коцуре были: (зліва) Аранка Медеші, Дюра Макаї (председа клубу), Славіца Бесермені (председкыня містной організації Руськой маткы в Коцурі) і Микола Шанта, святочне отворіня котрого было 9. новембра 2008 у рамках культурной акції Костельникова осінь.

Першого дня госцования у Будапешту госци зоз Руского Керестура у будинку Вседержавней русинскій маншинскій самоуправи нащивели Русинску библиотеку, Русински музей и Редакцию часописа на русинским языку у Мадярскій „Русинський свит”. У урядових розгваркох наглашена потреба частейшого стретаня Руснацох зоз Сербії и Русинох зоз Мадярскій зоз обдуманима культурно-уметніцкими

• На 5. Міджінароднім біенале лемківскій/русинскій культурі, котре было 23. і 24. мая 2008 у польскій Криніці, виконный секретарь СРР Александер Зозуляк (перший зліва) представил писательку Ірину Гарді-Ковачевич і ей творчосць, як і оцінену Премію Александра Духновича за русинську літературу книжку „Єднозложносць”. Премію ей передав підпредседа СРР Дюра Папуга (другий зліва) а букету квіток – Петро Трохановський, поет, перекладатель і визначна особность у лемківскім русі в Польску, який переложыв і задекларовав одну поезію лавреаткы.

програмами, а окремна увага була пошвечена и розпатраню можлівосцох за початок роботи Русинского театра у Будапешту, з помоцу Руского народного театра „Петро Ризнич Дядя” зоз Руского Керестура.

У мултимедиялней сали бувшого будинка Мадярскій академії наукох, тераз определеного за роботу националних меншинских самоуправох за город Будапешт, другого дня госцования, после нащиви историйним и культурним памятником у городу, пред вещей од 120 Русинами и їх госцами приказани:

– „ЗАЛЮБЕНА ДО КРАВКИ СЛАВКИ”– дзецинска монодрама Роберта Такарича, у виводзеню **Адриани Надь**, у режії **Владимира Надя Ачима** и у реалізації Месного одбору Рускей маткы у Руским Керестуре, и монодрама

– „БАРОН МИНХАУЗЕН” (Война зоз Турками) Густава Августа Биргера, у виводзеню **Емили Нярадия**, у режії **Владимира Надя Ачима** и у реалізації Драмского студія „Арт” Дома культури у Руским Керестуре.

Русини зоз Будапешту були одушевени зоз приказанима монодрамами зоз Руского Керестура, а после ніх пририхталы и кратши концерт своїх шпиванкох и танцох.

ПОДОБОВА КОЛОНИЯ У КОЦУРЕ

У організації Месного одбору Рускей маткы у Коцуре и Подружніци Дружтва за руски язык, літературу и культуру у просторийох Етно клубу „Одняте од забуца” **20. септембра 2008. року** у Коцуре отримана Подобова колонія „Зоз нашої прешлосци - нашої будучосци”. Зоз подобову колонию, на хторей участвовали 18 маляре зоз Коцура, Савиного Села и Вербасу, означена 60-рочніца од шмерци др Гавриїла Костельника.

Зоз заєднічку роботу и у тим року у Коцуре предлужени активносци на ушореню просторийох Етно клубу и збераню старих предметох зоз нашої прешлосци як експонатох Клуба. Сновательна скупштина Етно клубу отримана **30. юлія 2008. року**, а за председателя Скупштини избрани о. **Владислав Рац**. Принешени Статут и други провадзаци акти за регистроване, а за председателя Етно клубу „Одняте од забуца” избрани **Дюра Макаї**. Шветочне отверане Етно клубу отримане за 9. новембра 2008. року у рамках Культурней манифестациі „Костельникова есеннь”.

„РУСКИ ВИТЯЗ” ЗА ФОТОГРАФІЙ У ВЕРБАШЕ

У рамках проєкта „Руски витяз” **20. септембра 2008. року** у просторийох Культурно-просвитного дружтва „Карпати” у Вербаше отримане шветочне уручоване припознаньох и подзекваньох за участвоване на першим фото-конкурсу у організації Месного одбору Рускей маткы у Вербаше. Кон-

курс мал интернаціонални характер, а на нїм участвовали 18 авторе и то 13 зоз Войводини, 3 зоз Словацкей и по єден зоз Русїї и Канади. На конкурс сцигли вещей од 500 фотографїї, та комисија котра правела узи вибор мала наисце чежку роботу видвоїц коло 120 фотографїї и вибрац трох авторох.

Комисија у котрей були **Мирослав Силаді**, др **Михайло Фейса** и **Янко Сегеди** одлучили же пре квалитет шицких учащїїх додзелї 3 равноправни награди а достали их **Таня Човс** зоз Нового Саду, **Славко Павлович** и **Влодо Няради** зоз Вербасу.

• В рамках проекту „Руський вітязь” 20. септембра 2008 року в просторах Културно-освітнього общества „Карпати” у Вербасі были святочно передаваны ціны першого фото-конкурзу, організованого Містнов організації Руської маткы у Вербасі. Три рівноцінны оцініня дістали Славко Павлович, Таня Човс і Влодо Няраді.

КУЛЯНЦИ ГОСЦОВАЛИ У ВУКОВАРЕ

Месни одбор Рускей маткы у Кули 2008. року найзначнейшу активносцю витворел на уключованю своїх членох до пририхтованя представох за Руски фестивал монодрами, до роботи хорскей и рецитаторскей секції, як и до активносцох у рамках Спортских бавискох „Яша Баков”.

У просторийох Руского културно-уметніцкогo дружтва „Др Гаврил Костельник” у Кули 2008. року гостовали културно-уметніцки дружтва зоз Шиду и Вуковару. Кулянци им врацели нащиву и ведно дзелели приємни хвильки зоз руску писню и танцом.

НОВИ ОДБОР У НОВИМ САДЗЕ

После успишно запровадженей роботи, хтора почала зоз пиятим Фестивалом монодрами, другима манифестациями як цо то Крачун пред Крачуном и Велька ноц пред Вельку ноцу, предлужена зоз нащивами Београду, Коцура, Кули, Шиду, Сримскей Митровици, Дюрдьова и другим нашим местом, а закончена зоз Змаганьом народних оркестрох у Шиду, у Городским одбору Рускей маткы у Новим Садзе штредком 2008. року отримана вибранкова схадзка.

Потешинїй председатель Городского одбору Рускей маткы **Ярослав Сабол** на вибранковей схадзке поднесол задзекване, пре вельку ангажованосц у Дружтву Руснацох „Матка”. За нового председателя Городского одбору Рускей маткы у Новим Саду вибрани **Владимир Гаргаї**, за подпредседателя **Анита Говля**, а за членох **Янко Пап**, **Яким Гаргаї** и **Владимир Цап**.

Цо ше дотика Фестивала у Шиду треба надпомнуц же є организовани у сотрудицтве Дружтва Руснацох Нового Саду - Войводини „Матка”, Городского одбору Рускей маткы и Културно-просвітнього дружтва „Дюра Киш” зоз Шиду. На Фестивалу наступели два оркестри зоз Шиду и по єден зоз Нового Саду, Дюрдьова, Нового Орахова и Петровцох у Горватскей.

У Новим Садзе од 21. до 23. новембра 2008. року отримани шести Руски фестивал монодрами, хтори заєдніцки организовали Дружтво Руснацох „Матка” и Городски одбор Рускей маткы.

МАСКЕНБАЛ ФОРУМА МЛАДИХ

Форум младих Рускей маткы **31. октобра 2008. року** успишно організовал Маскенбал у просторийох Руского културно-просвітнього дружтва у Новим Садзе. Интерактивна бабкарска представа Студия „Абракадабра” под назву „Радосна вистка” була увод до того успишного вечара. Дзеци хтори пришли патриц тоту представу були тиж маскирани и дзечне участвовали у єї виводзеню.

На Маскенбал у Новим Садзе векшина младих пришла маскирана. Музика була одлична, а госци весели и пририхтани за танец. Коло пол ноци преглашени найлепши маски, а дружене предлужене до рана.

У організації Форуму младих Рускей маткы **17. децембра 2008. року у Новим Садзе** отримани Историйни вечар зоз живота и обичайох Руснацох, а отримани вещей стретнуца младих Руснацох у наших местах.

РОЗПИСАНИ ДВА КОНКУРСИ

Управни одбор Рускей маткы на схадзки отриманей **3. октобра 2008. у Руским Керестуре** розписал конкурс за виробок графичного знака 10. Шветового конгреса Руснацох/ Русинох/ Лемкох и конкурс за видаване кнїжки поезії младих на руским и сербским язичу у „Едиції Юліяна Надя”. Конкурси обявени у тижньових новинох „Руске слово” од **10. октобра 2008. року**.

На конкурсу Рускей маткы за виробок графичного знака 10. Шветового конгреса Руснацох/ Русинох/ Лемкох, хтори бул отворени до **10. новембра 2008. року** найлепше графичне ришенє дали **Ваня Дула** и **Иван Киш** зоз Дюрдьова, под шифру „Ручнік”.

Автором найлепшого ришеня графичного знака 10. Шветового конгреса РРЛ, хтори у Руским Керестуре будзе отримани од 4. до 7. юния 2009. року виплацена награда у виносу од 15 тисячи динари.

На конкурсу Рускей маткы за видаване кнїжки поезії на руским и сербским язичу за младих поетох не старших од 30 роки, хтори бул отворени до **10. децембра 2008. року**, найлепши двоязични зборнік поезії дала **Ася Папуга** зоз Руского Керестура, под шифру „Дзивка у цмоти”. Селектор конкурса и рецензент кнїжки младих руских поетох бул проф. **Владимир Бесерминий** зоз Руского Керестура. Кнїжка поезії за младих руских поетох будзе обявена у „Едиції Юліяна Надя”, у виданю Рускей маткы Руски Керестур ведно зоз „Задужбину Бори Латиневича” зоз Кули, а будзе друкована у 500 прикладнікох.

Одлуки о виборе найлепших роботах на обидвох конкурсах Рускей маткы принесол Управни одбор Рускей маткы на заєдніцкей схадзки зоз Форумом младих Рускей маткы, хтора у **Руским Керестуре отримана 17. децембра 2008. року** Редакция Глашніка Рускей маткы Руски Керестур у 2008. року пририхтала и видала два числа „Руснака”.

• Форум молодых Руськой маткы 31. октобра 2008 року успишно зорганізовав машкарный бал у просторах Руського културно-освітнього общества в Новім Саді. На фотці – єдна з успишних масок.

УСПИШНЕ ПРЕДСТАВЛЯННЄ ТВОРЧОСЦИ РУСНАЦОХ

24. октобра 2008. року на 53. Медзинародним сайму кнїжкох у Београдзе Культурно-просвітнє дружтво ДОК – Коцур на штанду Министерства култури Републики Сербії представело своєю два капитални проєкти – *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745 – 2005)* и *Правописни словник руского языка* – и творчосц рускей националней заєднїци.

Плановане же би перши спомнути проєкт резултовал зоз трома томама, од чого перши том обявени 2007. року, а зміст другого тома представени нашивительом того-рочного Сайма з оглядом же други том за тоту нагоду на штанд Министерства култури предпромотивно принєс директор Видавельней хижы Прометей. Други проєкт у сущносци представя першу фазу виробку нового правописа руского языка на чийо ше обявйованє чека 37 роки, точнейше од першого и по нешка єдиного правописа Миколи Кочиша (1971).

Модератор презентації бул проф. др Михайло Фейса, председатель КПД ДОК – Коцур, хтори бешедовал о винїмно плодней видавельней діялносци Дружтва (о 5 обявених публикацийох за 2 роки, а у плану обявиц єщи 6 публикації у наиходзацим периоду од пол рока), о сотруднікох и потерашней роботи на перших двох томах мултилатералного, вецейязичного и енциклопедийного проєкта (зоз коло 60 сотруднікох заступених зоз роботами, третина зоз иноземства), о

финалних активносцох на виробку уж просто необходимого *Правописного словника руского языка* и о значеню Одзелєня за русинистику Филозофского факултета (як верха образовней вертикали) на хторим професор Фейса позарядови професор за предмет Руски язык. О сотрудніцтву на плану видавельства зоз КПД ДОК – Коцур бешедовал директор ВХ *Прометей Зоран Колунджия. Сенка Славчев*, директор основней школи у Новим Ораховє и член Национального совита рускей националней меншини, бешедовала о образованю при Руснацох, кладуци акцент на виучованє руского языка зоз елементами националней култури. Хвильково уметнік число єден медзи Руснацями и директор Уметніцкей колонії Няради, представел подобову творчосц при Руснацох вообщє и упознал присутних зоз своїм особним доприношенєм проєкту *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005)*. По слуханю єдней єщи необявеной жридлової рускей шпиванки, *Микола Каменїцки*, сумирал потерашні напруженя на очуваню руского народного скарбу. Представніца Форуму младих Рускей матки *Татяна Силаді* бешедовала о активносцох рускей младежи.

У культурно-уметніцкей часци поезию Гавриїла Надя и Владимира Гарянского читали *Мирела Мали* и *Мария Молнар*. *Давор Сабо* на гармоникі одграв святочну пїсню Руснацох („Браца Русини“), а на концу презентації провадзел Мире-

лу Мали, афирмовану интерпретаторку руских шпиванкох на традицийних фестивалох *Червена ружа* и *Ружова заградка* (виведзена шпиванка „Муши Вам мамочко“).

Александра Илич, хтора у мено Министерства култури була домашня КПД ДОК – Коцур, виражела задовољство зоз барз успишну презентацию, окреме з добрим вибором учаснікох и темох, з чим упечатлїво пренєшени 260-рочни живот Руснацох на тих просторах. Паночка Илич виражела и надїю же презентация лєм початок будучого рижнородного сотрудніцтва. Госци у цеку презентації наявели и два нови вецейрочни проєкти – *РутенЛингво* (*Татяна Силаді*) и *Енциклопедия Руснацох* (проф. др Михайло Фейса) – зоз хторима ше будзе конкуровац до Министерства култури за суфинансованє по реализації актуалних проєктох.

Модератор презентації подзелєл и даскельо прикладніки першого тома репрезентативней публикації и то: **Ярославови Саболови**, представитєльови Национального совита рускей националней меншини, **Илеани Урсу**, представитєльки Покраїнского секретариата за управу, предписаня и национални меншини, **Олі Карлаварис**, новинарови Рускей редакції РУВ, **Ксєний Медєши**, директорки основней школи зоз Коцура и членови Национального совита Руснацох, и **Лїляни Копривици**, директорки СМШ Козма и Дамян зоз Вербасу.

Проф. Др. Михайло ФЕЙСА, председа выконного wyboru Культурно-освітнього общества Дому освіти і культури в Коцурі, Сербія

Дружтво представило своєю медзинародни активносци

12. априла 2009. року у Дому култури Коцур, Культурно-просвітнє дружтво ДОК – Коцур представило своєю медзинародни активносци на *Науково-практичней конференції з тему «Искусства и проблемы национального самоопредзельования Русиних»*, хтора отримана у Будапешту (Мадярска) 19. и 20. марца 2009, и на *Медзинародним науковим симпозиуму «Славянски языки и култури у сучасним швецє»*, хтори отримани у Москви (Русия) од 24. по 26. марец 2009.

Људзе на тей акции достали цо

чистейшу, яснейшу и автентичнейшу представу о резултатох спомнутих науково-фахових сходов и, окреме, о доприношенях КПД ДОК – Коцур, хтори як такі у такв. руских медийох тенденциозно и континуовано видрильовани. Просто звишне наглашовац же *«Руске»* слово Є. П.-а у тим водзи предок, а корунови приклад тому и неспоминанє КПД ДОК – Коцур у ощербеним звиту єй на Конференції несприсутного звитодавца **М. Зазуляка**. У таким звиту, розуми ше, анї не бул цель пренєсц таксативно формуловани и експлицитни Закључєна

Конференції у Будапешту, алє лєм их преприповедац так же би ше Пип-гарнитуровска ґеноцидна Україна (чи їх «матична жем») не нашла даким концом уквилена, та же би ше не случєло же би члени истей ґарнитури не були вецей поволовани на уж фамозни спорадични українизаторски коктейли.

На програми Вечара присутни були упознати зоз цалосним текстом Закључєных Русинистичней конференції, а зоз словом и фотографию була им приближена работа обидвох науково-фахових сходов.

У другей частці Вечара була отримана и Скупщина КПД ДОК – Коцур на хторей була конкретизована програма секційох ДОК-а за 2009. рок, утвердзени теми за два тогорочни конкурси двох медзинародних манифестаційох (*Ерато* и *Чутка*), формована концепція означованя *Велькей ноци* '09, финалізоване двох проєктох хтори потримал Национални совет рускей националней меншини зоз по 22.000 дин. (Вистава старих фотографійох зоз пригодним каталогом и курсом руского языка зоз явну розправу у вязи з ришеннями у *Правописним словніку руского языка*), промоване трох нових публикаційох КПД ДОК и ВХ Прометей (*Тайновити места Александра Деветака, Ноц цмих манирох Дарка Бурмуджіи* и

• У Москві на Державній університі Ломоносова зо своїм рефератом *Тенденції розвою русиньского языка войводиньских Русинів* выступив Проф. Др. Михайло Фейса з Новосадської університи.

Функционоване конструкції Во у приповедкох Гаєриїла Костельника проф. др Михайла Фейси, розпатране причинох полрочного непублікованя 2. тома *Русини/Руснаци/Ruthenians 1745-2005* и попри тим же исти ещи на лоньским Октоберским сайме представени рукописно на штанду Министерства култури Р. Сербії, пририхтоване ДОК-а за 10. ювілейни Конгрес Русинох/Руснацох/Лемкох у Руским Керестуре и Петровцох и тогорочну фахово-едукативну екскурзію до Карпатского ареалу (з нащиву Музею Ендія Воргола), нове число Часописа за културу *Ерато на Куцуром/Коцуром*, участвоване на змаганьох и організоване змаганьох у пикаду и шаху у рамикох СБ Яша Баков и др. ■

Сільвія ЛЫСИНОВА, Сабінов, Словакія

Народне свято Русинів у Сербії

17. януара 2009 ся в сербській Войводині попершыраз в історії одбыло Народне свято Русинів Сербії під покровительством сербской влады. Спомянуте народне свято ся зачало славити уж минулого року, но тогды проходило лем на регіоналній уровни. Позитівне їднаня із владов Сербії, сила хотїня сербских Русинів, міць русиньской народности, гордость на свою ідентіту довели день **17. януар** на датум **цілоштатного значіння про Русинів**. Тот день влада Сербії узнала як **свято Русинів** і тот датум ся став **цілонародным праздником Сербской републіки**. Сербскы Русины мають быти на што горды, тадь уж давна історія свідчить о тім, же якраз Сербія была перша, котра Русинів узнала як самостатну народность, покій інде у світі ся о Русинах може нікому не сніло... Теперь суть зась першы, зато же цілоштатне свято Русинів не є іщі нигде у світі узаконене як цілоштатный праздник. А чом праві 17. януар є цілоштатным святом Русинів у Сербії? **Затоже 17. януара 1751 року, т. є. іщі за Австро-Угорьска, была записана перша інформація о населёваню Русинів з „Горніці“ (Шаріш, Земплін) на теперішню „долну“ землю (Войводину).**

Особно поздравили братів Русинів до Сербії з їх святом ся выбрала і словеньска делегація Русинів. Делегацію творили молоды русиньскы активісты: **Петро Штефаняк**, председа організації Молоды Русины (МР) і член виконного wyboru (ВВ) Русиньской оброды на Словеньску (РОС), **Івана Сивулькова**, лавреатка Співів мого роду, членка організації МР, **Мартін Караш**, лавреат Співів мого роду, член координачного wyboru РОС і член МР, **Сільвія Лысинова**, членка ВВ РОС і редакторка InfoРусина. Были сьме барз мило несподіваны і потішені з того, як нас сербскы Русины привітали і офіційно поздравили на културнім програмі або на богослужбі в керестурьскім грекокатоліць-

кім храмі. Цілий час нашого перебуваня у Сербії ся о нас із почливостёв старали. Може были і кус несподіваны, же сьме ся выбрали до Сербії в такім „молодім“ зложіню, бо при нашім приході із усмівом ся нас просили: „То є вшытко?“ Но наонець нам барз дяковали за успішну репрезентацію словеньских Русинів. Бісїда з войводиньскыма Русинами была барз мила, култівована і на обидвох боках охабила лем приємны почуткы.

Зачінаме – богатый културный програм

Вымаєный Руський Керестур, Кула, Вербас, Нове Оріхово, Дюрдєв, Коцур і іншы міста, де жыють Русины, наповідали, же Русины ту мають свій день „Д“. Неописательна атмосфера, велика гордость людей із досягнутого русиньского свята, выложены русиньскы народны сімболы – застава, ерб. Коло того штатна застава Сербії і Европской унії, які не хыбили на ниякій будові штатной справы або самосправы, на школах, културных домах і под. Таке дашто чоловік досправды не зажыє і не видить кажый день.

Офіційалны славы ся зачали у суботу **17. януара 2007 о 18.30 год., коли была в просторах Дому културы в Руськім Керестурі** открыта вистава під назвов „Млади подобово творители“ автора **В. Нярадія**. Потім ся уж зачала святочна академія, богатый духовный і културный програм під тактовков **Михайла Зазуляка**, редактора Руського Слова у Новім Саді, котрый приготував сценарь цілого програму. У програмі сьме могли видіти „мікс“ вшыткого найліпшого, што мають у своїм репертоарі войводиньскы Русины. Професіоналны выступлїня русиньских співаків і музикантів ся черяли із поетічним словом, фолклором, танцём, гумором, модернов співанков, духовным задуманём і гімнічныма співами. За

участі великого народного оркестра із Руського Керестура. Прекрасны славы ся зачали гімнов виштыкых Русинів світа на слова А. Духновича „Я Русин был, єсьм і буду”, котру заспівали професіональны русиньскы співаці – **М. Даждіу, І. Олеряр, Л. Пашо, С. Полдругі, о. М. Малацко, М. Іван, Й. Надь і Ю. Рамач**. Під аранжма і дріґентьськым веджінём **Мірона Сівча**. Наслідова- ла гімна Сербії, при котрій на відеопроєкції было видно фотографії із сполупрацы Русинів зо серб- ских владов, як і іншы актівіты Русинів у Сербії. Прекрасны духовны композиції під назвов „**Браца Русини**” сьме могли чути в інтерпретації **Міша- ного хору при Катедралній церькви св. Мико- лая із Руського Керестура** під веджінём дріґен- та хору **Ю. Рамача**. „**Руснакова мац**”, під таков назвов ся у програмі представив **А. Мудрі** із Кулы, котрый у своїй прозі презентовав велику любов к русиньському краю і к своїм предкам. (Позн. авт. – праві він ся в р. 2006 став вітязом Духновичового Пряшова у категорії заграничных декламаторів.) „**Бачко, моя Бачко**” або „**Писня Бачвана**” подля Костельникового стишка заспівало тріо „**Пози- тив**”. Молоды співачкы із Руського Керестура **В. Надёва і А. Бучкова** заспівали переповненій салі культурного дому популярны фолклорны співанкы „**На танцу**” і „**Ручнічок**”, причім ціла сала із нима співала, тляпкала, радовала ся... На святочній академії ся не забыло ани на єдну з найвекшых особностей літературы і културного жыво- та Русинів у Сербії – **Дюру Папгарґая**, котрый мину- лого року одышов до вічності. В рамках споми- нання на нёго задекламовав ёго стишкы **В. Бала- щак**. Своє майстровство указав і **Національний оркестер із Нового Саду**, котрый творили школованы музиканты і академиці під веджінём **М. Сівча**. Спомянутый оркестер доповодив і єдну із наймолодшых но найуспішнішых співачок Русинів у Сербії **Н. Сівчову**. Она є лауреатков народно- го співацького конкурзу „Мойо писні” і заспівала русиньскы народны співанкы із южнопаноньских країв, як і зоз „Горніци”. У богатім програмі ся пред- ставив і колектів молодых людей зо своєв жар- товнов сценков, яка была доповнена популярныма співанками. Стишкы **Міхала Рамача** декламовав успішний **Михайло Зазуляк**. Завершална часть належала молодым Русинам: **М. Папови, В. Сів- чови, К. Міятовічови, К. Дюкічови, М. Фейдёви, З. Фабіянови, С. Полдругови, А. Янцікови і Б. Маґочіови**, які заспівали популярны русиньскы співанкы в поповій управі „**Вше ше людзе любо- вали**” і „**Мой валал Руски Керестур**”. Своім выступом, презентованым з великым еланом, не дали притомным ани выдыхнути. Таке професіо- нальне і емотівне выступлїня молодых людей єм іщі нігда на ниякій акції не виділа. Цілый програм модерowali **Златко і Маріна Рамачовы**. В про- грамі ся представило іщі много інших інтерпре- тів, котрым належыть тыж велике подякованя за їх бесхыбны выступы. Многы Русины были за дотеперішнє діятельство оцінены. Мені зостає уж лем конштатовати, же цілый програм мав високу професіоналну уровень і **НЕ МАВ ХЫБУ**.

Помпезный выступ дуа Караш і Сивулькова

О тім, же сербскы Русины любяць нашы співанкы, културу, традиції і же знають співати нашы співанкы, потвердили при выступі співаків **М. Караша і І. Сивульковой** із Камюнки. Нашы лавреты ся представили зо співанками: **Як вода в поточку, Заспівайме собі трёма голосами і А чія то хыжа**. Послїдню співанку співала ціла сала кул- турного дому. Нашы співаці там были досправды за звїзды. По выступлїню їх обстали сербскы медії, котрым роздавали розговори до телевізії, радія і новинок. Аж тогды собі може чоловік усвідомити – де є наша сила, як і то, же розвивати културу і контакты міджі Русинами і іншыма народами є

• В културнім програмі Народного свята Русинів у Сербії, котрый був у Домі културы у Руськім Керестурі, з великым успіхом выступила солістка фолклорного колектіву Барвінок з Камюнки на Словакії Івана Сивулькова в доповоді гры на акор- деоні ведучого того колектіву Мартіна Караша.

барз потребне. Были сьме несподіваны і з того, як у Сербії познають нелем нашы співанкы, но і назвы і представителів русиньских організації, особнос- ти нашого културно-сплоченьского жыво- та, нашу пресу, писателів, каждый сербський Русин знать, же маме на Словенську Музей русиньской културы ітд. „Вашы співаці были фантастичны, на оцініня їх перекарасного выступлїня не нахо- джу слов,” то суть слова штатного секретаря Міністерства про людьскы і меншыновы права Сербії **Марка Карадіча**, який не скривав емоції. Зо заграничных інтерпретів ся в културнім про- грамі представила і женьска співацька група з хорватьских Міклошевців, котра діє при културно- умелецькім сполку „Яким Говля”. Група заспівала співанкы, які суть у Хорватії барз популярны і у яких были презентованы традиції хорватьских Русинів. Співанкы – „**Мац презлата**”, „**Крочком конік**” і „**Шалата, Шалата**” мали у публіцы тыж великий успіх.

Визначны представителі на русиньскім святі

Міджі участниками на русиньскім народнім празд- нику не хыбили ани визначны представителі кул- турного, політичного і духовного жыво- та, як і гості з Хорватії, послы Мадярьска, Росії і України, посланці парламенту і представителі виштыкых русиньских організації у Сербії. Найвысший пред-

ставитель Народной рады Русинів і єден із організаторів акції **Славко Орос** у своїм приговорі оцінив роботу „совіта“ за рік 2008 і підкреслив, же на **10. Світовий конгрес Русинів, котрый буде 4. – 7. юна 2009 у Руськім Керестурі і хорватських Петровцях, суть уж до послідней капкы приготовлены.** Участники поздравив і **Марко Карадіч**, штатный секретарь Министерства про людскы і меншыновы права Сербії, словами: „Сербска република хоче щіро порозуміти вшыткым народностям, якы жыють у Сербії, нашым сусідам із інших штатів, приятелям, людям з котрыма жыєме, маєме сполочну судьбу і учіме ся єдны од других. Поздравую вшыткых Русинів на Словакії і жычу вам вшыткым холем таку міць русинства, яка є ту у Сербії. Сьме горды на наших Русинів і сміло можу конштатовати, же Русины споїли народы, котры міджі собов вели тяжкы і круты бої. Уведу конкретный приклад: міджі Сербіов і Хорватіов были довго непокої, країны вели міджі собов войны, чули сьме і особно зажили тяжкы бомбардованя. Хвала Господу, уж є то вшытко за нами, но іщі й тепер ся жытелі із спомянутых штатів лем мало навщівляють. Но міджі Русинами такы неприятельскы одношіня не суть. Самы сьте ся пересвідчили, же суть ту днеська представителі із Хорватії, же ту выступляв хорватський колектив ітд. Но хочу підкреслити іщі єден позітивный факт, а то яким буде Світовий конгрес Русинів, котрый ся одбуде під покровительством влады Сербії в Руськім Керестурі (Сербія) і Петровцях (Хорватія). В тот день, коли участници конгресу будуть переходити сербско-хорватську граніцю, ся на граніцях зыйдуть міністры заграничных діл обидвох країн. Подадуть собі руки і тым будуть декларовати єдноту, мір балканських країн, к яким належыть і теріторія Войводини.“ Думам, же к такому выслову не є што додати і же досправды мож сміло конштатовати, же **Русины в данім моменті сімболічно споїли штаты, котры міджі собов вели великы бої. На русиньскім святі взяла**

• Фотографія на памятку на незабытне перебуваня делегації молодежной організації „Молоды Русины“ зо Словакії у войводиньскім Руськім Керестурі: редактор Руського слова, артиста і декламатор М. Зазуляк, директор Театру „Дядя“ В. Дудаш, председа Народной рады русиньской меншыны в Сербії С. Орос і делегація „Молодых Русинів“ – редакторка InfoРусина С. Лысинова, музикант М. Караш, співачка І. Сивулькова, домашній директор Дому культуры В. Малацко, председа Руськой маткы Д. Папуґа і председа „Молодых Русинів“ П. Штефаняк.

участь і **Ана Маканова-Томанова**, підпредседкыня Верховной рады Войводини і председнічка Народной рады Словаків у Сербії, посланці народного парламенту – Русины – **Дюра Мученьскі і Олена Папуґа**, посланкыня за російську народностну меншыну **Леона Віславскі**. Далє **Слободан Марінковіч** із Міністерства заграничных діл, поводом Русин. Із Хорватії взяли участь **Наталія Гнатко**, членка Світової рады Русинів, і **Любка Сеґеді Фалц**, председкыня народностной організації Русинів, Дружтва „Руснак“.

По скінчіню програму были вшыткы визначны гості, выступаючі, але і обычайны люде позваны на святочный коктейл до рештаврації Русалка. Там сьме могли покоштовати традичны русиньскы їдла, чути шумны вінчованкы і побісидовати при погарику винка. Вірьте, же славы не мали кінця-края, затоже наслідно сьме ся вшыткы побрали на русиньску забаву до інтернату ОШ і Гімназії Петра Кузмяка. Там ся веселило, співало, танцёвало аж до білого рана. Нашу делегацію несподівав председа Народной рады Русинів **Славко Орос**, котрый нам пришов ку столу з музичным doprovodom заспівати співанкы із нашого краю.

Славило ся три дні

Славность такого характеру як **Народне свято Русинів Сербії** собі заслужыть велику почливість. Домашні організаторы того добрі знають, зато ся продовжовало і на другый день. В неділю **18. януара 2009** славы мали духовный характер. У вшыткых селах і містах, де жыють Русины, ся у церквах **служыли богослужбы за Русинів**, якы ся ту одправляють у русиньскім языку. Самы сьме были участниками богослужбы в катедралнім храмі Св. Николая у Руськім Керестурі, де отець духовный підкреслив міць русиньского свята словами, же того велике свято не славіме лем мы самы, але же суть ту з нами і нашы предкове, жебы з нами ведно ославили тот русиньський день благодарности Всевышньому Богу і помопили ся за щастливу будучность Русинів. В понеділк **19. януара 2009** ся славы пренесли до вшыткых русиньскых школ і Гімназії Петра Кузмяка в Руськім Керестурі, де проходила година історії Русинів, співали ся русиньскы співанкы. У школах ся одбыли стрічі на уровни републіковій і областній, як і з представителями самосправ тых міст і сел, де жыють Русины. Діти ся представили красным культурным програмом і так вшыткы ведно завершыли визначный празник народного свята Русинів у Сербії. **Братам Русинам у Сербії іщі раз із щірого сердця і братьской русиньской души з нагоды їх народного свята вінчуєме много далшых успіхів на народностнім русиньскім полю. Сердечно дякуєме за позваня, почливість і погощія і тішыме ся на далшу сполупрацу. Вы сьте про нас великим прикладом і вірїме, же в близкій будучности ся і на Словеньску дочекаме свого русиньского свята.**

Пейцрочніца Дружтва „Руснак“

„Руснак“ Дружтво у Републики Горватскей основане 8. юния 2003 року зоз шедзиском у Петровцох. Дружтво основане на предклад просвітних роботнікох, писательох и музичарох и то як самостойне Дружтво Руснацох у Републики Горватскей, а його перши инициаторе були **Любка Фалц, др. Томислав Мишар, мр Нада Баїч и Наталия Гнатко**. Основни цели його основаня то очуванє национального идентитету Руснацох у Републики Горватскей и приключованє Шветовому конгресу Русиных (ШКР). За председателя выбрана Любка Фалц. Уж 2005. року у Криніци (Польска) на 8. Шветовим конгресу Русиных участвовала и трочленова деле-

• „Стретнуца“ – першый літературно-музичный вечур Дружтва „Руснак“ і ёго честный гость – Агнета Бучко Папгаргаї, поетеса і лауреат Премії Александра Духновича за русиньську літературу, родачка з хорватських Міклошевців. (Петровці, 26. априля 2006). На фотографії: (зліва) Г. Папандриш-Гаргаї, М. Папура, А. Бучко Папгаргаї (стоїть), Е. Врабец і Л. Сеґеді-Фалц.

ґация Дружтва „Руснак“, на котрим Дружтво „Руснак“ було прияте до його членства, а Любка Фалц за члена Шветовой Ради Русиных зоз Републики Горватскей.

До членства и роботи Дружтва „Руснак“ почала ше приключовац младеж и основношколци. Спрам их цікавосцох з роботу починаю три секції: тамбурова – водитель **Томислав Рускай**, подобова – водителька **Мелана Дюдяр** и етнолошка (у ей составе и шпивацка) – водителька **Наталия Гнатко**. Нешка Дружтво „Руснак“ чишлі коло 60 членох зоз рижних местох Републики Горватскей. За пейц роки дійствованя, Дружтво „Руснак“ посцигло значни успихи, а даскельо з ніх и од историйного значеня.

а) У сотрудніцтву зоз Руску раду општини Богдановцох, уж марцу 2005. року Дружтво „Руснак“ поволато и орґанізовало госцованє монодрами „Минхаузен“ Народного театра „Дядя“ Студия АРТ зоз Руского Керестура.

б) Перши успихи тамбуровой секції видзени у маю 2005. року, кед Дружтво започина зос орґанізованьом валяня „Майского древа“, котре у Петровцох медзи Руснацами ма глібоку традицию.

в) Активна работа Дружтва коруновала зоз літерарно-музичним вечаром „Стретнуца“ у Петровцох, котре Дружтво „Руснак“ започина орґанізовац од 2006. року. Потерашні госци „Стретнуцох“ були поетеси лауреати Премії награди Александра Духновича, **Агнета Бучко Папгаргаї**, родзена у Миклошевцох, и **Любка Сеґеді Фалц**, родзена у Петровцох. На иницијативу Здруженя студентох Економского факултету зоз Заґребу (USTEF) и зоз целью же би о Руснацох научели и дознаци праве од Руснацох, у сотрудніцтве з рускими одзеленя-

ми руского языка Подручней школи Петровци – матичней ОШ Антуна Бауера Вуковар, порихтана културна програма нових „Стретнуцох“.

У рамикох Дружтва „Руснак“, уж у новембру 2003. року формовани Актив учительох руского юзика од 12 членох, а за водительку выбрана **Еуґения Врабец**.

а) Перша діялносц Актива започала 2004. року. То було видаванє новинкох „Руснаково класки“, глашніка Дружтва „Руснак“. По тераз видани ошем числа, котри зоз словом и фотографію принесли читателюм вельо новосци о роботі дружтва як и о живоце Руснацох дома и у швецѣ.

б) Актив започал активнейше з ришованьом основних фахових потребох за наставу пестованя руского языка и култури, а учительѣ тей настави достали компетентну подтримовку и помоц в дальшей роботі. У августу 2005. року тим учительох у составе **Наталия Гнатко, Мария Хома, Нада Баїч, Любка Фалц и Еуґения Врабец** виробели Предклад наставней програми пестованя руского языка и култури од 1. по 8. класу котри послани до Министерства науки, образования и спорту.

в) У сотрудніцтву зос „Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje“ 2007. року друкована дохторска дисертация „Rusinski jezik u prosjeru prošlosti i sadašnjosti“ **Др. Еуґеніи Барич**, народзеной Горняк.

г) У септембру 2007. року штирочленова делеґация актива участвовала на 3. Медзинародним конгресу русинского языка в Кракове (Польска) и значне споменуц же:

– у Яґелонскей библиотеки пані **Любка Фалц** представила дохторску дисертацию „Rusinski jezik u prosjeru prošlosti i sadašnjosti“ **Др. Еуґеніи Барич**, народзеной Горняк;

– реферат на тему: „Проблеми виучованя мацеринского языка Руснацох у Републики Горватскей“ викладала учителька руского языка **Наталия Гнатко**;

– до Интерреґионалней ради русинского языка зоз Републики Горватскей, спред актива выбрана професорка руского языка **Мария Хома**.

г) У новембру 2007. року професорка руского языка **Мария Хома** участвовала на першей схадзки Интерреґионалней ради русинского языка и медзинародним научним семинару „Языкова култура и языкова норма в русинским языку“ у Прешове (Словацка);

• Члены Дружтва „Руснак“, участници културной акції „Миклошевске лето 2008“ (Миклошевці, 31. августа 2008). На фотії стоять: (зліва) Н. Гнатко, Г. Джапо, М. Грецешин, Ілона Гнатко, С. Голик, Івона Гнатко, М. Колбас, О. Богунович, Б. Фетахі, Д. Будінскі, М. Пап, Д. Лагудза, Л. Сеґеді-Фалц, Я. Будінскі, клячуть: Л. Гнатко, Ж. Мудрі, М. Гнатко і Б. Кошутіч.

д) У фебруарі 2008. року на хорватський мову перекладено книжку др Павла Роберта Магочія „Народ нїодкадзи“, а тото роботу одобрели **Еуґенія Врабец, Любка Фалц, Марія Хома** и **Наталя Гнатко**. У августі 2006. року формовани Форум младежи Дружтва „Руснак“. Спрам числа членох и рижних местох одкаль су, за руководителя зоз Петровцох вибрана **Оля Боґунович**, а зоз Вуковару **Илона Гнатко**. Активносч членох од самого початку зазначала досц успиху. Уж у августі 2006. року участвую на 4. Кампу младих Руснацох/Русинох/Лемкох у Руским Керестуре (Сербія), а у децембрі на „Сходу младих ЕУ“ и концерту „Крачунских славянских колядох“ у Гуменним (Словацка).

• „Рухтане ше за Конгрес“ – розширене засідання виконного вибору Дружтва „Руснак“ (Хорватія) у просторах ОШ Антуана Бауера у Вуковарі, на котрім были і гості з Руської маткы (Сербія). (Вуковар, 31. новембра 2007). На фотографії: (зліва) В. Надь-Ачим (РМ), Д. Папуґа (председа Руської маткы, член СРР за Сербію), Н. Гнатко (членка СРР за Хорватію), І. Мадярош (директор спомянутой школи), К. Медеші (директорка ОШ в Коцурі), Е. Врабец („Руснак“), Л. Сегеді-Фалц (председкыня „Руснака“) і Д. Полдруґі (РМ).

Седемнадцленова делеґация Дружтва „Руснак“ у юнію 2007. року участвує на 9. Шветовим конгресу Русинох и на 3. Шветовим форуму русиньскей младежи у Сигету (Румунія), дзе Форум младежи Дружтва „Руснак“ прияти до його членства. За члена Шветовой ради Русинох зоз Дружтва „Руснак“ вибрана **Наталя Гнатко**.

Започате сотрудніцтво зоз Раду рускей национальной

меншини Вуковарско-сримскей жупанії и Општини Томповци, а реалізоване у Миклошевцох 2007. року на „Округлим столі“. У культурней програми манифестации „Миклошевске лето“ 2008. року, у організації КУД-а „Яким Говля“ по першираз поволане и наступело Дружтво „Руснак“ зоз тамбурову и шпівачку секцію.

Почешкосци и проблеми у Дружтве були присутни од самого зачатку. За доставаньом просторії чекало ше пейц роки, а дотля спрам догварки з директором **Иваном Мадярошом** и Школским одбором, дружтво хасновало просторії Подручней школи Петровци. У януарі 2008. року дружтво достало просторію у будинку Дома культури у Петровцох, котру спораели члени Форуму младежи Дружтва „Руснак“ з финанційску помоцу Општини Боґдановци.

За пейц роки дійствованя, дружтво достало финанційски средства од Совиту на национални меншини лем за 2006. рок. Перша финанційска потримовка була 2005. року од тедишнього жупана **Николи Шафера**, а потім 2007. року од **Атонія Жаґара**, дожупана Вуковарско-сримскей жупанії, потім од Уряду за культурну діятелносч Вуковар, Општини Боґдановци, бувшого Самборского заступніка **Николи Мака** и Министерства знаносци образования и спорта РГ. Гоч дружтво и нешка без порядних финанційских средством, нужно спомнуц же ані на єдней схадзці чи Шветовой ради Русинох, чи Форуму русиньскей младежи, чи Интерреґіональной ради русиньского языка, котри по тераз вше отримани з вонка нашей жеми, поволани член Дружтва „Руснак“ нїґда не хибел. Спочатку, кед не було пенєжи у дружтве, члени путовали о власним трошку. Требало у таких условиях мац моци за роботу, шицко то посцигнуц, буц Руснак, остац Руснак и робити за „Руснака“.

Дружтво „Руснак“ за собу ма пейц роки успішней роботи, зоз котрей ше воно чеши. У 2009. року його членох чека велька историйна робота и подія. Спрам резолюції 9. Шветового конгреса Русинох, котри отримани 21. – 24. юнія 2007. року у Сигету (Румунія), у **Петровцох будзе 6. юнія 2009. року отримани єден конгресни дзень 10. Шветового конгреса Русинох**, котрому організатор Дружтво „Руснак“. Наздаме ше успішному ришованю финанційскей ситуації, як и реалізації рочних планох и програмох, котри пред нами.

Управни одбор Дружтва „Руснак“

ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД., Інститут русиньского языка і культури Пряшівской універзіты у Пряшові, Словакія

Списовный язык як інструмент етнічної орьєнтації Русинів (5)

Русиньскый языковий вопрос в роках 1918 – 1989

Од кінця р. 1918 русиньскый языковий вопрос ся зачав рішати в новій політичній ситуації. Од новембра 1918 до мая 1919 Русины, подобно як і іншы народности бывшой австро-угорьской монархії, на засіданнях народных рад дискутували о своїй будучности. Дискузії ся вели навколо дакілких політичних альтернатив: „автономія в рамках Мадярьска; повна самостатность;

споїня з Росією, Українов або з новов Чеськословеньсков републиков“.¹ Тоты альтернативы впливали і з традиційних політичних і культурных концепцій русиньських репрезентантів. Але наслідний міжнародный розвой в р. 1919 створив условия про практичну реалізацію лем єдної з них – споїня з Чеськословеньском. Русиньскы лідры чекали, же територія южно од Карпат, на котрій жили, ся стане „третім“ штатом Чеськословеньской републики.² Лемже їх надії ся не сповнили, бо Чеськословеньско вирішило намісто федерального моделу будувати

централізований штат. Президент і основатель Чеськословеньска Томаш Г. Масарік і влада републики узнали Русинам право на самосправу, зато ся на політичній мапі зъявила нова провінція – *Підкарпатська Русь* з даяким ступнєм самосправы ці автономії, котры были ґарантованы міжнародными договорами (Сен Жермен, 1919 і Тріанон, 1920) і чеськословеньсков уставов (1920). Але наслідком такого рішіння проблему ся мусило одступити од реалізації первістной жадости Руськой народной партії (*Русская народная партия*) –

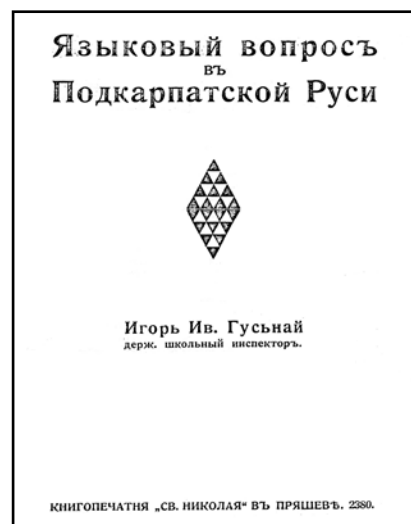
з'єднотити вшиткы регіони, в яких жили Русини, „од ріки Попрад (в Спішській жупі) аж по ріку Тису (в Мараморошській жупі)“.³ Русиньскы села пряхівського регіону были частёв выходословеньскых жуп. То значило, же Русини на Словеньску были попершыраз выразніше адміністративно одділены од своїх братів на выході.

В рамках Чеськословеньска, інтегралнов частёв якого ся стала переважна часть угорьскых Русинів (коло 80%), з правного боку був їх статус народности, а таксамо і їх языка, дость шпеціфічний. На Підкарпатській Руси „містный язык“ ся став (ведно з чеськым языком), єдным з двох офіціальных „штатных“ языків. Чеськословеньска влада уж 18. новембра 1919 в Ужгороді выдала Генералный штатут про організацію і адміністрацію Підкарпатської Руси,⁴ в яким назначила рішіння языкового вопросу Русинів: навчалным і урядным языком ся мав стати „народный язык“. Штатут рекомендовав тыж „организовати якнайскорше русиньскы школы“, причім русиньскый язык бы був навчалным языком у першых классах а поступно тыж у высших классах у вшиткых школах.⁵

Вдяка новій політичній ситуації і демократічній системі Чеськословеньской республіки, Русини здобыли шансу учіти ся і публікувати в „містнім“ языку. Але невырішений проблем „достойности“ – языковой і етнічної – їх назад поставив перед ділемою: котрый язык бы то мав быти? Єдны были такого погляду, же містны діалекты Русинів бы ся мали стати оснований про самостатный русиньскый списовный язык, котрый бы ся розвивав на базі Чопеєвого словника і Волошиновых учебників з кінця 19. ст. Другы, переважно емігранты з выходной Галичі, підкреслювали, же діалекты Русинів суть діалектами українського языка, зато український язык бы ся мав стати списовным языком Русинів. Третя група рекомендовала притримувати ся російского языка і містным жителям помагала навчіти ся тот язык.

На розділ од Підкарпатської Руси, Русини на Словеньску в тім періоді не мали статус „штатотворного народа“. Были поважованы лем за народностну меншыну, котра на основі конституції мала право хосновати материньскый русиньскый язык в школі і в общественнім животі, а таксамо право на пропаганду русиньской културы. Правда, vznikали многы проблемы, кідь тоты законы было треба увес-

ти до жывота.⁶ Найвыразніше то было в школі: в школьскім році 1923/1924 на выходнім Словеньску было лем 95 народных школ, в котрых ся вживав русиньскый діалект. Докінця і президент Масарік був мушений по критіках америчькых Русинів конштатовати, же „штатістікы досправды прозраджують, же Русини на Словеньску не мають адекватну кількість школ“.⁷ Тот факт, як і полемікы навколо (з погляду Русинів) некоректного списованя людей і вопросів

• Зачатком 20. ст. з приходом до Чеськословеньска української еміграції з Галичі на територію Підкарпатської Руси а наслідно і пряхівської области были перенесены і „языковы бої галицькы“. Попершыраз отворено і остро ся языковий спор проявив у „брожурковім дуелі“ Гусьнай – Волошин. В р. 1921 Ігорь Гусьнай выдав брожурку під назвов Языковый вопросъ въ Подкарпатской Руси, в якій обгаює літературный язык карпаторуськых писателів. Як симпатизант языка „общерусского“, українскы языковы намагання одсудив як „языкову separatism ve službách protiruských“.

становління границі з Підкарпатськов Русь, символізовали новий феномен – наростання непорозуміння міжді Словаками і Русинами, што ся найвеще проявляло міжді політичними діятелями почас цілого міжвоєнного періоду.

Русиньскый язык на українській основі і языковы спори на Підкарпатській Руси

Накреслена языкова ситуація на Підкарпатській Руси, котру характеризував запас міжді трема народными орьєнтаціями (російсков, русиньсков і україньсков), закономірно привела до многых отвореных языковых спорів. З цілём виріштыи вопрос списовного языка про Підкарпатську

Русь, а тым і наповнити літеру Генералного штатуту про організацію і адміністрацію Підкарпатської Руси, містна політична справа – Vrchní velitelství Karpatské Rusi⁸ – в Ужгороді приправила проєкт створіння окремого списовного языка, на який собі выжадала одборный посудок од міністерства школ і народной освіти. На основі той жадости на 4. децембра 1919 міністерство скликало шпеціальну раду („анкету“) членів Чеськой академії наук і інших ученых, „oborem svého studia blízkých této otázce a k jejímu řešení nad jiné povolaných“.⁹ Участники „анкеты“ у своїй відповіді, сформулованій до п'ятих пунктів, не рекомендовали формувати новий язык, бо містны діалекты поважовали за діалекты „малоруськы“ і зато, подля них, треба за списовный язык містного жытельства узнати язык „малоруськый“, який ужывають найближшы сусідове Русинів, т. є. „галицьку українчину“.¹⁰ Самособов, была то лем рекомендація чеськых ученых, бо на першім місті в своїй відповіді підкреслили, же право „rozhodovati o spisovném jazyku některého národa nebo kmene náleží především jeho příslušníkům. Proto čeští odborníci mohou se o spisovném jazyku obyvatelstva Karpatské Rusi vyslovovati jen s výhradou, že jejich hlasu nebude dbáno více než vůle tohoto obyvatelstva“.¹¹ Кідьже міжді споминаныма ученыма были переважно прихыленці русофільскых традицій, які Українців поважовали за членів „velikého národa ruského“,¹² додали і далшу рекомендацію: жебы окрем чеського і словеньского языка ся на середніх школах завело і повинне навчання языка російского. Свою позицію наконець закінчили тым, же „je žádoucí z důvodů vědeckých i politických, aby byly odborně prozkoumány a oceněny dosavadní literární pokusy o vytvoření zvláštní spisovné řeči pro lid karpatoruský“, причім за найвгодніше поважовали „svěření tento úkol mladému filologovi náležitě k tomu připravenému“.¹³ Тым молодым філологом ся не став дакотрый містный карпаторусиньскый лінгвіста, але Др. Іван Панькевич, родак з Галичі, што выкликало негати́вны реакції і протесты з боку містной русинофільской і русофільской інтелігенції.¹⁴

В общім мож конштатовати, як то наконець ай уводять тогочасны авторы і позорователі, же з приходом до Чеськословеньска української еміграції з Галичі, зачатком 20. ст. на територію Підкарпатської Руси а наслідно і пряхівської облас-

ти були перенесені і „языковы бої галицькы“,¹⁵ які перед тим „Угорьску Русь“¹⁶ не засягли, і хочь были знамы іщі в 60-х роках 19. ст. Ту нашли опору у містної інтелігенції, часто лавіруючої між русофілством, українофілством і русинізмом.

Попершыраз отворено і остро ся языковий спор проявив у „брожурковім дуелі“ Гусьнай – Волошин. В р. 1921 Ігорь Гусьнай, школьскый інспектор у Пряшові, видав брожуру під назвов *Языковый вопросъ въ Подкарпатской Руси*,¹⁷ в якій аналізував установлїня *Генерального штатуту про організацію і адміністрацію Підкарпатської Руси* з 18. новембра 1919 односно вопросу „народного языка“, який собі, подля нєго, каждый высвітлять по своему. Зато чеськы урядници не знають, котрого языка ся мають притримовати, кідьже Українці доказують, же ся тым заводить новий язык – русиньскый. Але подля автора то так не є, бо Підкарпатська Русь свій літературний язык уж має а є ним язык „карпаторуськых“ писателїв Фенцика, Метеора, Духновича, Павловича і інших, в котрім був виданий Митраків словник і ґраматика Кіріла Сабова. Як симпатизант языка „общерусского“, Гусьнай українськы языковы намагання одсудив як „jazykovú separatism ve službách protiruských“.¹⁸

Одповідь на Гусьнаєву брожуру іщі в тім самім році была робота Августина Волошина *О письменном языцѣ подкарпатских Русинов*,¹⁹ в котрій одшмарив Гусьнаєву тезу о єдинім літературнім языку – „общерусском“. Зарівно припомянув, же не можуть ся зєднотити языки, котры наслідком історичного розвоя ся уж розышли. Аргументовав тым, же кідь попри світовім німецькім языку екзистують ґерманьскы языки – фламський, голандський і іншы, так попри російскім языку, який набываєть характер языка світового, правом ся може розвивати і з боку літературного пестовати язык русиньскый. Волошин нарисом розвитку підкарпаторусиньского писменства з боку языкового доходить к заключіню, же великоруський період з другой половини 19. ст. был „хыбов і є анахронизмом, шкодить културній роботі, церькви і набоженьскому животу а комплікує тыж політичну консолідацію, кідьже тенденція розвоя веде к літературі в языку народнім“.²⁰

Ку конфронтації русофільской і українофільской орьєнтації доходить зась в р. 1923 на сторінках зборника *Podkarpatská Rus*, а то мі-

жді Євменієм Сабовом²¹ і Іваном Панькевичом.²² Сабов презентовав домашню народну орьєнтацію з традиційними симпатіями к російському языку, а Панькевич выголосив Підкарпатську Русь з народописного і языкового боку за інтеґралну часть української етноґрафічної і языковой ґрупи.

Про чеську адміністрацію і школь-

• Одповідь на Гусьнаєву брожуру іщі в тім самім році была робота Августина Волошина *О письменном языцѣ подкарпатских Русинов*, в котрій одшмарив Гусьнаєву тезу о єдинім літературнім языку – „общерусском“. Доказовав, же попри російскім языку, який набываєть характер языка світового, правом ся може розвивати і з боку літературного пестовати язык русиньскый.

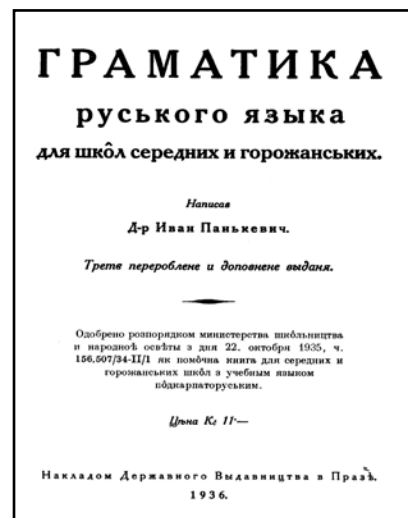
ску справу але був вирішальний уж высше споминаний добропис Чеськой академії наук з року 1919, котра означила язык на Підкарпатській Руси за „малоруський“ (т. є. український), але з оглядом на містну традицію рекомендовала правопис історично-етимологічний, який ся передтым вживав у Галичі. Недостаток учебників рекомендовала компензувати українськыма.

Подля дакотрых авторів,²³ українізація Підкарпатської Руси ся зачала уж в році 1920. Якраз з того періоду суть зареґістрованы і многы протесты проти нєй. Доказом того суть інформації і статії опублікованы в ужгородських новинках *Русская земля*. Так, наприклад, проти українізації протестовала *Центральна руська народна рада*.²⁴ Пятчленна делегація селян з підкарпатських жуп у фебруарі 1920 передала премєрови Властімілови Тусарови в Празі петицію. Єй четвертым пунктом был „протест проти насильному уведжіню українського языка до наших школ і проти українськым учітелям“.²⁵ Подобну делегацію протестуючих жытелїв з 13 сел прияв міністер Мілан Годжа почас своєї

навщівы Ужгорода 8. марца 1920.²⁶ Проти посиланю галицькых Українців до Карпатської Руси і проти насильному заведжіню українського языка до школ протестовали жытелі Бенядиковець,²⁷ жытелі села Білкы²⁸ і членове штудентського сполку *Возрождение*.²⁹ Новинки інформовали о многих протестах поєднх жытелїв і репрезентантів русиньскых културных сполків на Підкарпатській Руси, адресованых найвысшым штатным орґанам Чеськословенської републики, в котрых ся дожадовали одкликания І. Панькевича і інших галицькых Українців з Підкарпатської Руси.³⁰ Ужгородскы новинки *Народна школа*³¹ опубліковали протест капітулы Грекокатолицькой мукачовской єпархії в Ужгороді і ужгородського Грекокатолицького богословського ліцея.

Од 30-х років 20. стороча языковы спори набыли діаметрално інакшый характер, як мали до року 1922. З вынятком І. Гусьная, вшыткы проявы неспокойности до р. 1922 принимали за основу літературного языка домашній язык. В 30-х роках од той аксіомы ся зачало одступати і обидва основны токи, „*které dosud bylo možno označit jako ukrajinoфильскý a russoфильскý, vyhraňují se ve směr ukrajinský a ruský: t. j. nejde už jen o spory pravopisné a jazykové, nýbrž o orientaci národní. A tu není smíru ani dohody: to je stadium boje, v kterém rozhodne vítězství nebo porážka, nepřijme-li se spisovný bilinguismus jako konečný stav*“.³²

Уж передтым сьме назначили вплив російской і української еміґрації на жытельство Підкарпатської

• Тітулна сторінка роботи *Грамматика руського языка для молодших клас школ середних и горожанских* Др. Івана Панькевича (Прага, 1922). Была написана традиційное етімологічне азбуков, але операла ся о верховиньскы діалекты, котры стояли найближе к українському языку в Галичі.

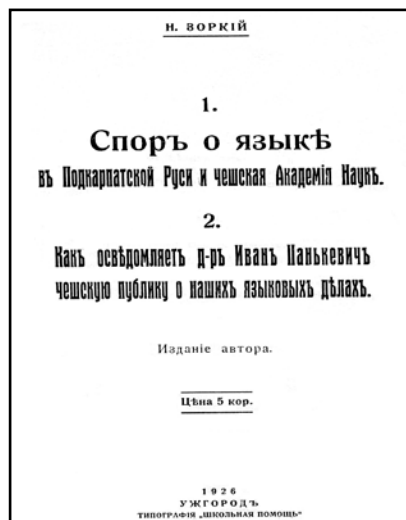
Руси, наслідком якого видно „утікання“ од домашньої мовної бази. Тоді, як аї урядно становлений правопис зістали лем мовою школи. Прихильницї українського мовного відступили од етимологічного правопису, замінили го фонетичним і дослідно зачали вживати назву „український“. Наслідно А. Волошин оголосив заведжія українського правопису у новинках *Свобода* од 1. януара 1930.

О рік пізніше наступила російська протиофензива: Освітний сполок А. Духновича, Учительский сполок, пять сенаторів, пять посланців, трєме членове земского заступительства Підкарпатської Руси і сім представителів містных політичних партій приняли в р. 1931 *Декларацію культурных і народных прав карпаторуського народа*, в котрій штатній справі вытыкали українізацію регіону.

В такій ситуації vznikали пробы найти основу, на якій бы ся обидві орьєнтації згоди, жебы настала мовна єднота, вдяка якій бы ся хосновав і єднотный мовний у школі, в першій ряді єднотный учебники. Хоць обидва боки предложили россыглы меморандумы, наконець ся і так не догодили.

Продовжуючий росход російской і української орьєнтації одсував на задній план амбіції містного мовного. Но на ёго хосен служив факт, же практичне овладаня як російского, так і українського мовного у русинського жителства было слабе. Ани російский мовний, ани український мовний виразніше не позначили мовну практику, также русинська народна орьєнтація предці лем мала велику надію на успіх. Школа на низших ступнях дослідно стояла на домашній мовній основі аж до року 1937, хоць іншы сфери штатной справи вєще симпатизовали з російским мовним.

Якраз в часі, кідь ся указало, же між обидвома крайностями не може настати компроміс, тогды ся озвали голоса з русинського політичного табору – о потребі народного зєднотаня на платформі містного мовного. З ёго обгаєбов выступив бывший посланец і рахівський адвокат Августин Штефан,³³ презентуючий основны тезы русинізму, к яким находив аналогію в розвою народного усвідомлєня белгійских Фламів. Андрій Броді, одликуючи ся на правны нормы сенжерменського договору, твердо обгаєвав погляд, же будучность Русинів не є в лоні російского або українського народу, але же Русины мусять „*вытворити зо себе малый, але силный народ*“.

• *Титулна сторінка роботи Николая Зоркого Споръ о языкѣ въ Подкарпатской Руси и чешская Академія Наукъ./Как освѣдомляетъ д-ръ Иванъ Панькевичъ чешскую публику о нашихъ языковыхъ дѣлахъ (Ужгород, 1926). Языкова ситуація на Підкарпатській Руси в 20-30-х роках 20. ст., котру характеризоває запас між двох народних мов і мовними орьєнтаціями, привела до многих отвореныхъ языковыхъ спорів. Доказом того є і уведжена робота, в якій автор обгаєв російский мовний в ролі списового про Підкарпатську Русь і выступать проти українського мовного.*

карпаторуський“.³⁴

В такій дусі ся зъявлявали статті і в ужгородському тижденнику *Недѣля*. Редакція ся поставила так проти „українському іредентізму“, як і проти „російському панславізму“. Її кредом было: „*Нам не треба... украинску політичну ідеологію..., бо мы волѣме быти хотѣ яким малымъ дробомъ у неруськой державѣ, як нуллами в вашой украинской!... Нам не треба надѣятися ни на славянство, ни на Росію, котра нас не спасла тогды, коли мала на то можливість*“.³⁵ Заміром редакції было пересвідчити Русинів, жебы были горды на то, же суть Русинами, бо „*в рамках історично-правныхъ і культурныхъ можностей уж ся сформовали на самостатну народность*“.³⁶ Редакція была того погляду, же Русины бы ся мали орьєнтовати лем на Чеськословенсько, бо лем в нїм виділа гаранцію розвою їх народностного жытотва. Ту може треба додати, же к домашній мовній основі в тім часі ся прихыляла вєще орьєнтація російська як українська, котра з той тези первістно выходила.

1 МАГОЧИЙ, Павел Роберт: *Формування національної самосвідомості...*, с. 51.

2 Русинські лідры підтримовали погляд, же новий штат бы мав быти федеративнов републиков з назвов Чехо-Словако-Русинія (по чеськы: *Česko-slovensko-ruská republika*). О тім поз. дискузію в ŠVORC, Peter: *Podkarpatskí Rusiní a ich vyrovnanie sa*

s česko-slovenskou štátnosťou. In VALENTA, Jaroslav et al. (ed.): *Československo 1918 - 1938: osudy ve střední Evropě*. Praha, 1999, с. 194-200.

3 Ціт. подля МАГОЧИЙ, Павел Роберт: *Русины на Словенську...*, с. 157.

4 *Generální statut pro organizaci a administraci Podkarpatské Rusi č. 26539/19 m. r.* бив опублікований у формі прокламації, т. є. публічного выголошіня під чїслом „прес. 299“. Ціт. подля ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ в Подкарпатской Руси и чешская Академія Наукъ./Как освѣдомляетъ д-ръ Иванъ Панькевичъ чешскую публику о нашихъ языковыхъ дѣлахъ*. Ужгородъ, 1926, с. 11.

5 ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ в Подкарпатской Руси...*, с. 13.

6 MAGOCSI, Paul Robert: *Národ znikadiaľ, ilustrovaná história karpatských Rusínov*. Prešov, 2007, с. 78.

7 Ціт. подля ВАНАТ, Иван: *Шкільне питання на Пряшівщині під час домюнхенської республіки*. In Дукля, XIV, 5, Пряшів, 1966, с. 63. Переклад А. П.

8 ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ в Подкарпатской Руси...*, с. 26.

9 Ціт. подля ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ в Подкарпатской Руси...*, с. 26.

10 Тамже, с. 27.

11 Тамже, с. 26. Підкреслив Н. З.

12 Тамже, с. 27.

13 Тамже, с. 27.

14 О тім поз. ЗОРКІЙ, Николай: *Протесты противъ украинизації*. In ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ в Подкарпатской Руси...*, с. 37-46.

15 Ціт. подля HARTL, Antonín: *K jazykovým sporům na Podkarpatské Rusi*. In *Slovo a slovesnost. List pražského lingvistického kroužku*, IV, Praha, 1938, с. 163. Переклад А. П.

16 Тамже, с. 163.

17 ГУСЬНАЙ, Игорь Ив.: *Языковый вопросъ въ Подкарпатской Руси*. Книгопечатня „Св. Николая“ въ Пряшевъ, 1921.

18 Тамже, с. 164.

19 ВОЛОШИН, Августин: *О письменномъ языкѣ подкарпатскихъ русинов*. Ужгород, 1921.

20 Тамже, с. 42. Переклад А. П.

21 SABOV, Evhenij: *Literární jazyk Podkarpatské Rusi...*, с. 125-129.

22 PANKEVIČ, Ivan: *Jazyková otázka v Podkarpatské Rusi*. In CHMELAR, Josef - KLÍMA, Stanislav - NEČAS, Jaromír (eds.): *Podkarpatská Rus*. Praha, 1923, с. 130-150.

23 ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ...*, с. 37.

24 Ціт. подля ЗОРКІЙ, Николай: *Споръ о языкѣ...*, с. 37-38.

25 Тамже, с. 38. Переклад А. П.

26 Тамже, с. 38.

27 Тамже, с. 38.

28 Тамже, с. 38.

29 Тамже, с. 38.

30 Тамже, с. 38.

31 Тамже, с. 38.

32 Ціт. подля HARTL, Antonín: *K jazykovým sporům na Podkarpatské Rusi...*, с. 166.

33 ŠTEFAN, Augustin: *Budoucnost rusínskeho národa*. In *Podkarpatské hlasy*, VI, 15, 17, Užhorod, 1930. Ціт. подля HARTL, Antonín: *K jazykovým sporům na Podkarpatské Rusi...*, с. 166.

34 БРОДІ, Андрій: *Treuga dei*. In *Русский вѣстникъ*, IX, 25, 28, Ужгородъ, 1932. Ціт. подля HARTL, Antonín: *K jazykovým sporům na Podkarpatské Rusi...*, с. 166. Переклад А. П.

35 Ціт. подля ПОП, Иван: *Энциклопедия...*, с. 273.

36 Тамже, с. 273. Переклад А. П. ■

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, Інститут русинського языка і культури Пряшівської університету у Пряшіві, Словачія

Невычерпный студник живой воды

(Рецензія на два зборники Осифа Кудзея – *Байки-забавляйки* і *Мудрость живота*.)

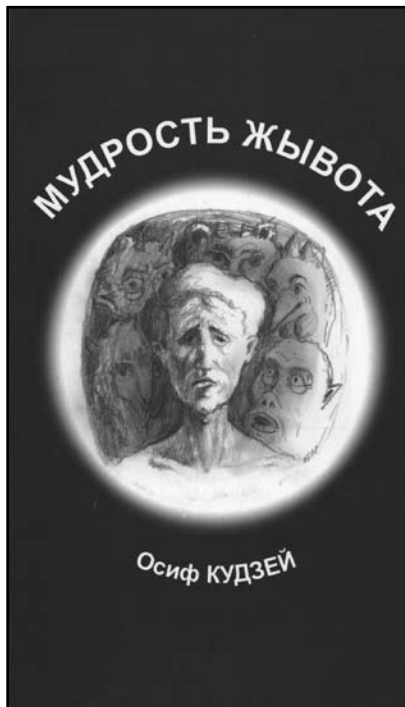
Писатель **Осиф Кудзей** з Нягова належить к тым скорше народженим (24. 2. 1952). Ёго друга збірка баёк, котра вышла книжно в септембрі 2008 року під назвов *Байки-забавляйки* (Пряшів: Народны новинки, 2008, 96 с.), є якбы продовжанём першой книжки баёк *Мудрость живота* (Пряшів: Народны новинки, 2008, 88 с.).

Мімоходом, ту хочеме припомнянути, же може требало дакус довше подумати над назвов книжки, бо в порівнаню з першов – *Мудрость живота* – назва другой книжки баёк могла быти сформулована так, жебы ї формално поставила кідь не на высшій, та ходем на еднакий ступінь у творчости автора. Але без огляду на тот факт, автор і в другій книжці баёк вказав, же ёго писательский талант довгы роки тлів десь на дні души, жебы в зрілім віці автора выбухнув силов міцного і невычерпного жрідла. Жідла животодарной воды, котра є в днешнім світі така потрібна як в прямім, так і в перенесенім розуміню слова, бо нелем нашы тіла суть затоксікованы од каждоденного напруженого живота, але главно наше внутро прягне по ласкавім погладжіню од сприязненной души.

Такым погладжінем, порозумінём близких краян в їх каждоденній трапезі, але і наладжінем на веселу струнку, злегшінём проблемів і старостей через ласкавый гумор, тым вшыткым обдарив Осиф Кудзей своїх читателів, краян, Русинів.

Самособов іщі і много далшых “дарунків-бонусів” скривать в собі книжка баёк того автора з чутливым гумором, позітивним наглядом на світ і живот, але главно чоловіка глубоко віруючого. Праві тота віра му додає силу любити живот і людей навколо себе: своїх сусідів – Нягівчан, але і тых далшых, з котрыма ся в животі стрічать. Наперек їх хыбам, недостаткам, животным закопнутям. Він своїм ласкавым гумором выжарює много позітивной енергії,

котра, пробує тых “зблужденых сынів” – героїв баёк – навернути на праведну путь, пробує їх робити ліпшыма, збавити ся таких негативных характеровых знаків, як суть зависть, нежычливость, нечестность, манжельска невіра, гаміжность, облесливость, самохвала... Значный простор дає і крітіці алкоголізму, котрый є частым явом по наших селах (байка *Одміна*, с. 83, *Плаваючій жаль*, с. 85, *Три желаня*, с. 44).

• Обалка першого зборника баёк О. Кудзея з Нягова, котрый выдав Русин і Народны новинки як свою 27. самостатну публікацію (Пряшів, 2008, 88 стор.)

Осиф Кудзей у своїх байках (як то мужске покоління звыкне робити), розоберать і “цілосвітовы проблемы” новой doby – трапить го недобре одношіня людей к природі, бірокрація, нетранспарентне подниканя, розоберать справность ці несправность прінципу колективной вины народа...

Як то у байках звыкне быти, прототіпами людських характерів суть заступцёве звірячого світа. Осиф Кудзей сі выбирать у світі фавны звірята, котры суть тіпичны про байкарів світових мен, докінця бере і мотивы з тых баёк.

Наприклад, байка *Управа* (с. 73) у нас евокує Езопову байку *Гавран і Лишка*, но Кудзей “облече” свою “Лышку” до цалком інакшого – модернішого, адекватного сучасній добі “шматя”, бо і днешні “Вороны” (Езоповы Гавраны) уж не суть такы, як даколи, і не дали бы ся обдурити таким способом, як за часів байкаря Езопа.

Новодобы і актуальность Кудзеєвых баёк підкреслюють і новодобы словны споїня, як то вказав у байках *Імуніта* (с. 28), *Прічина розлуку* (с. 68) або у байці *Прогноза* (с. 39 з першой книжки *Мудрость живота*). Ту ся автор побавив із “модерными словными споїнями” і ёго новаторство є в тім, же в байках їх гуморно вжив є паралелу з прямим значінём, напр.: “із любви партнеры тоты, сплели доведна хоботы” (о слонах) і “так ся водили через луку, як люде звыкли – за руки”, но наконець ся неполагодили і слоніця обвинила свою “ласку”, же ей “водит за ніс”. У далшій байці – кліщ ся збудив назлощений, бо, як сам гварить, од рана го уж “двараз выточіли”. У байці *Імуніта* царь звірів сів на їжака – і паралела в поучіню: “не все то добрі допаде, як на тя шеф засяде”.

Як сьме уж увели при появі першой книжки баёк – *Мудрость живота*, у многих з Кудзеєвых баёк мож дешіфровати народны фіглі ці повіданя старшых людей, або просто “корчмовы приповідкы”, котрыма ся хлопи на селі забавляють по роботі, сидячі коло пива, і як автор сам гварить, стачіть лем хопити думку... Додавам, же цалком так то не є, бо у того, хто хваче тоту думку і хоче ей дале переповісти властным способом, мусить быти і “божа іскра”, жебы ся з писателя не став лем обычайный плагіатор, котрых автор одсуджує у байці *Писатель* (с. 79) словами: “Не варты такы авторы, што крадуть чуджі творы”.

К байкам, котры были написаны на мотивы фіглів, належать такы: *Силацькы речі* (с. 51), *Провина* (с.

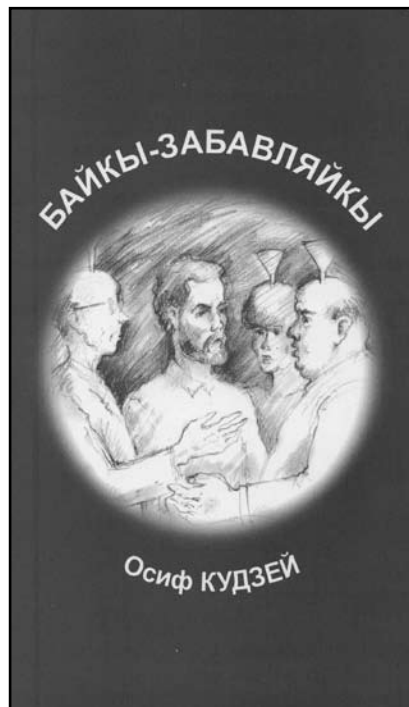
65), *Третье желаня* (с. 41), *Афект* (с. 37), *Рецепт* (с. 88) і други.

В далшій групі баёк сьме дешифровали мотивы з приповідок про діти, котры автор ґеніалным способом доказав схосновати в проспих того, жебы байку подав простым, некомплікованым, но заєдно рафінованым і гуморным штілом. Праві тот штіл є способный ословити молоду ґенерацію, про котру уж приповідкы „старых матерей“ не суть популярны, но фрагменты з них, закомпонованы у Кудзеївій байці, набывають новый розмір і нове толкованя. Кудзей просто заговорив у своїх байках і бісідов молодой ґенерації, котра в сучасности не має час ани охоту на „довгы речі“, выядрює ся курто, даколи ясно і просто, даколи в назнаках, шіфрах, котрым лем она сама розумить, но видить ся, же „кодованый язык“ молодой ґенерації Осиф Кудзей нелем же росшіфровав, але ся ним і сам навчив бісідовати. Якраз тым росшырює округ прихыленців своїх баёк. К таким патрять байкы *Несподіваня* (с. 53), *Помста* (с. 26), *Моніторинг* (с. 71)...

Векшына з Кудзеєвых баёк має розузнїня, респ. поучіня, котре выходить з тексту байкы. Но і ту сі автор доволив несподівати читателя. Несподіванєм у дакотрых байках є поінта або моралне поучіня, котре не все корешпондує з текстом байкы, респ. даколи бы читатель чекав інакшу поінту, а автор го несподівать своєв верзів, котра часто звыкне быти намного рафінованіша, як бы сі читатель зробив першоплановым резюме з тексту. Таким нечekanым розузнїнем попередніх стишків, респ. приданєм і другого змыслу з поучіня, ся може попышыти байка *Несподіваня* (с. 53), бо досправды читатель зіставать несподіваний нечekanов поінтов. Нечекане розузнїня мають і байкы *Рецепт* (с. 88), *Модерна доба* (с. 87).

З приповідок або фіґлів о рыба-рєві і златій рыбаці у вшеляких варіантах vznikла далша – значно шырока ґрупа баёк, ку котрым належать: *Третье желаня* (с. 41), *Три желаня* (с. 44), *Поїщїня* (с. 14), *Прирівнаня* (с. 25) і други, в котрых выступають прототіпы з водного світа (Рак, Капор, Рыбка злата, Лосос, Жаба, Слиж, Жабякы-Руснакы). Нашли сьме і байку (*Забытливый сын*, с. 46),

котра нам припоминає вірш Стефана Сухого о граблях і сынові, котрый забыв бісїду своєї мамы. Але то уж суть байкы, котры рядиме до народно-будительских. Осифови Кудзеєви не є легко-важный ани факт однароднёваня Русинів, зато їх ословлює як в першій книжці баёк (*Анкета*, *Пташачій спів*, *Ефект*, *Підпора*), так і в другій (байкы *Привітаня*, *Выгнаний будитель*).

• Обалка другого зборника баёк О. Кудзея, котрый выдає Русин і Народны новинкы як свою 33. самостатну публікацію (Пряшів, 2008, 96 стор.)

Самособов, русинська ідентіта автора ся проявлять нелем у настолнїю народностных проблемів, на котры байкарь реаґує, але і в множестві далших ідентіфікачных знаків, котры „одгалюють ідентіту пахателя“ – автора. Язык, зо вшыткыма знаками, котры вказують, од кого і кому є адресований текст. Суть то щавнаты русиньскы назвы звірів – Паткань, Футок, Тхирь, Веперь, Вовірка, Верблюд, Жаворонок, Чонька, Пергач, многы і з їх народныма порівнанями – Пуляк смаркатый, Жовна-капанятко, Корназ дикий..., як і мена звірів і людей, выступаючих в байках – кінь Шарґо, кобыла Ля, корова Тарчуля, Василь, Іван, но автор вживать і тіпичны руськы або українскы мена, котры были в істых часах пропагованы по русиньских селах і характеризують істый часовый період в жывоті Русинів – Горя, Гриць, Коля...

Попри старых словах з тіпичнов русиньсков дешифраціов, котры Осиф Кудзей вынашов і поужыв у байках (*забавляйки*, *плута*, *сумліня*, *гуцава*, *схалїти*, *затлїти*, *быдлина*, *кыртіця*...), обявлює ся в русиньскім языку байкаря і нова лексіка, котру принесла нова доба, нова сполоченьска сітуація, котра свідчить о факті, же русиньскый язык „не халїє“, наопак, же є живый і наповно ся розвивать (*стопро*, *сранда*, *готдог*, *півдецак*, *собістачный*, *сок*, *шмейд*, *лего*, *функція*, *семафор*, *фор*, *дояти*...).

Вшыткы назначены характерісты, самособов, выжадують собі подрїбнїшу аналізу даного тексту, а то з погляду як теорії літературы, так і з аспекту соціолінґвістыкы ці лінґвокультурології. Вірю, же байкы Осифа Кудзея не зістануть мімо позорности одборників занимаючих ся якраз тьма областями аналізу новодобой русиньской літературы.

Осиф Кудзей не є лем байкарем. Байкы то є лем єден пол єго творчости, но першыма єго, так бы повісти, умельцкыма пробами – то была робота над церковными текстами. Міморядно духовно заложений чоловік такой по революції зачав ведно з о. Франтішком Крайняком робити над перекладом старославянских церковных текстів до русиньского языка, сам написав коло 50 текстів церковных співанок. Ёго покора к жывоту і міцна віра ся одбивать і в єго байках. Віру в Господа Бога, котру все богабойный Русин мав, мож дешифровати з каждой єдною байкы, но конкретны божы слова – цїтаты з єванґелії і біблізмы вгодно закомпоновав до таких баёк, як *Пророцтво* (с. 31), *Выгнаний будитель* (с. 5), *Діскрімінація* (с. 54), *Горячка* (с. 67), *Маловірность* (с. 69). Тоты цїтаты ся гардо римують з далшым текстом байкы і не выкликують чутя насилности, навспак, зміцнюють силу такой байкы.

Най тоту силу жыти і пасовати ся з каждоденными проблемами переносять Кудзеєвы байкы на свого читателя, ний му будуть добрым приятелєм, жебы не шкодовав час, котрый тій невеликій книжочці жертвовав. За себе можу Осифови Кудзеєви лем од сердца подяковати за тот дарунок і пожелати му іщі много сил і творчих успіхів.

ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, Інститут русинського языка і культури Пряшівської університету у Пряшові, Словакія

Співы русинського солов'я спід Камняної

Під назвов *Бескидськы співы* недавно у видавельстві Русин і Народны новинки в Пряшові (зоставитель, графічна управа, технічний, языковий і відповідний редактор Мгр. Александер Зозуляк) вышла книжка поезій Штефана СМОЛЕЯ, русинського народного поета старшої генерації, який жыє і творить в Міджілабірцях.

Бескидськы співы – є то за шором третя книжка стишків Штефана Смолея. Є то продуктивний автор штодо множества написаного матеріалу. В старобі як кібы ся хотів наповно выповісти, выповідати. Зато выход каждой книжки му приносить велику радість і смак видавати дале.

Народив ся Штефан Смолей 13. 9. 1933 в Рошківцях, окр. Міджілабірці. Выучив ся за обрабляча желіза, робив в заводі Вігорлат Снина, пізніше в Міджілабірцях, в Мостарні. Зажытки з тяжкого дїтства, живот в русинськїм селі, розповіді старых людей, їх радости і болі, пережываня за їх судьбу – то суть темы, над якими все роздумовав Штефан Смолей. Довго прагнув выдати свою властну книжку. Писав просты стишкы оддавна, іщі як студент реалной гімназії в Жіліні, кідь був одорваний од родного дому. Пак в зрілых роках пробовав заганыти свої творы до українськых видань в Пряшові, але не все походив, бо там ся народна поезія Русинів не стрічала з найліпшым одзывом. Бажыв быти монахом, учителєм, але му то не вышло. Став ся обычайным робітником, але з пером в руках. Чутливим, з порозумінєм про других. Много текстів складовав про знамый женьський фолклорный колектів *Лабірчанка* з Міджілаборець, який, шкода, перервав свою роботу.

Можности про Штефана Смолея як про автора настали аж по революції 1989 року, кідь ся отворили новы горизонты про розвой русинського слова, русинського духа як такого. Ёго стишкы ся зачали обявляти в першых русинських пореволючных новинках – в *Народных новинках*, часописі *Русин*, пак в *Русинськїм народнім календарю*, в зборниках поезій *Муза спід Карпат* (Пряшів : Русинська оброда, 1996) і *Тернёва ружа* (Пряшів : Русинська оброда, 2002). Самостатный зборничок му вышов в Міджілабірцях під назвов *Чудны думкы* (Міджілабірці : Музей Е. Варгола, 2005), векшый збор-

ник під назвов *Не ганьб ся, Русине* (Пряшів : Русин і Народны новинки, 2005). Він є тыж автором короткых творів, што вышли в книжці *Юрковы пригоды* (Пряшів : Русинська оброда, 2007). А кінцём 2008 року вышли ёго *Бескидськы співы*. Про нёго знаменный рік, бо в септембрі ославив 75 років свого жывота.

Збірку zostавитель розділив подля темы до таких ціклів: *Дїтство*

• Обалка другого зборника поезій Ш. Смолея з Міджілаборець, котру выдав Русин і Народны новинки як свою 34. самостатну публікацію (Пряшів, 2008, 128 стор.)

наше – поучіня ваше, Родный край – природы рай, Русин єсь – не забудь, одкы єсь, Людьскы жалі – нашы болі, Задуманя моє – хосенне і твое. Ціклы з поетічными назвами нукають розлічны темы, (дїтство, морално-етічны і морално-патріотічны темы, односины міджі родічами і дїтми, екологія, охрана природы, друга світова война і ін.). Такой в першім стишку під назвов *Стишкы мої, стишкы* (позн. авт. – під таков назвов написала стишок і Анна Галчакова, родачка з Міджілаборець.) похыбує о тім, ці го дахто буде читати:

*Беру перо до рук
Стишок написати,
Хоць не знам, ці дахто
Го буде читати.*

І продовжує о своїх намірах в далшых строфах:

*Што кідь тужба моя
Нутить ня ку тому,
Знова написати
Даку думку свою.*

*Кус знам віршовати
Із тым ся не хвалю,
Не мам на то школы
Ани пыху свою.*

*Хоць єм міцно тужыв
В школі ся учіти,
Мій осуд мі стигнув
У тім забранити...*

Автор переповів свою автобіографію, як сам, без школы, ся пустив до писаня. Лемже ёго *Curriculum vitae* є прозаїчне. І хоць в книжці ся дотыкать многих тем, ёго збірка несе печатку попередніх ёго книжок штодо образности або творчого осмысління подій, явів з природы, односин міджі людьми. Є на уровни переповіданя подій. Автор ся ховзять по пережытых або записаных зажытках, без глубшого прониканя до проблематики, як то зробив, наприклад, в *Михалкови*, де описав тяжку долю сироты. На десятёх сторінках книжного формату ся розвивать розповідь о животі русинського хлопчика. Окрем вступных рядків твору, де описана природа емоціонално корешпондує із судьбов чоловіка, тяжко в цілім творі мож найти поезію. Місто того ту найдете цінны уж стары слова, як: гать, выр, сокыря і ряд інших. Подобный способ описаня подій находиме ай в творі *Юрко*. Як Михалко, так і Юрко бы вєче пасовали до *Юрковых пригод*. Обшырнов є і *Балада о русинськїм воякови*, але тоту наїсто прийме главно старша генерація читателів.

Сімпатічний є властна позиція автора, снага о морално-етічне розвзулїня. Автор ся снажить на кінцю творів давати поучіня (*Діти і фасолля, Чом хліб такий добрый, Нелегка выгварка*). Зародкы лірікы находиме у творах *Споминаня на маму, Чудны желаня*, в творах, де описує природу, родный край (*Влочки снігу, Колоточ жывота, Дві яблоні, При Лабірцю* і ін.). Не є то поезія великого художнёго калібру, але потішить, погладить душу. Красно знає Ш. Смолей ся вернути назад до дїтства, постояти на мості (*Забава на мості*), быти свідком забавы міджі дівчатами і хлопцями в часі давных зимущных вечерів (*Зимный вечер*), пережывати атмосферу Великодня (*Приходить Великдень*), поспоминати на молоды roky (*Споминаня на моло-*

дость). Гравыма фарбами ся на нас усмівають дівчата на мості, кідь у стишку *Забава на мості* ся вертать до часів своєї молодости. У стишку зображены традиції русиньской молодежи колись:

*На мості із цілого
Села дівкы пришли,
Якбы з-над Бескида
Ясны зізвѣзды зышли.
Прекрасны дівчата,
Як ружы червены,
Косы заплетены,
Шумні облечены.
Прекрасны лайбыкы
На них ся блискали,
Якбы з неба зізвѣзды
На них попадали.
Білы оплічата
Красно вышиваны,
Рукавы збераны
Пантличков звязаны.
Збераны кабаты
Впереді хустята,
Были то прекрасны
Русиньскы дівчата.*

*Не было спознати,
Же чорный хліб їли,
Же в художных хыжках
Выростали, жыли...*

Темы, темы, темы... Стары русиньскы темы, о яких уж писав А. Павлович, А. Духнович, Ю. Ставровский-Попрадов в 19. ст., в минулім сторочу Ю. Колинчак, Ю. Матяшовска, А. Галчакова, А. Галгашова і ін., а днесь ся к ним вертать М. Гірова, Н. Гвозда, Ш. Смолей – ціла плеяда русиньских народных поетів. Образно ся к русиньскому феномену приближує Ш. Сухый, Ю. Харитун, К. Мороховічова-Цвик, І. Гунярова. Каждый з них своїм способом описує живот Русинів у своїй околиці.

Треба о тім писати? Треба, жебы знати о своїм коріню, о краю, котрый нас выгодовав пісним чорным хлібом, о краю, котрый має достаток воды, співанок, стародавних традицій. То є тота знама русиньска культура. То є тот наш великий капітал.

Тот своїм способом помножує і Штефан Смолей. Він чувствує пулз русиньского жывота, жыє з людьми і про людей. Ёго стишкы суть просты, але ослвлюють читателя. Суть ту ай послабшы міста (котрый автор їх не має!), кідь ся автор снажить переповісти пригоду. Она часто перевишує поезію. Шкода, бо в ёго припаді, мож бы было одділити тоты два планы, а пак бы зістала поезія, над котров бы ся могло іщі довше поробити.

Наперек повідженому, в цілім збірка *Бескидськы співы* одбивать душу Русина в минулости і сучасности. Автор в ній розшырив діапазон зображованых тем і снажив ся захранити богатство русиньского языка, главно лабірську лескіку, яка є на одході. Попри вічных темах жывота, смерти, ласкы, приніс і нове. Попозерав ся до минулости поглядом сучасного русиньского чоловіка-автора. В тім є принос автора і видавательства *Русин і Народны новинкы*. ■

Петер МУЛИК, Братіслава, Словакія

Спомин на Людовіта Гараксіма

В братіславській крематорію іщі 25. новембра 2008 сьме ся розлучили з історіком ПгДр. Людовітом Гараксімом, к. н., котрый ся народив 1. августу 1928 в Ужгороді. Середнѣшкоськы штудії абсолвовав у тутешній Руській гімназії. По войні ёго родина оптовала до Чеськословеньска. На Філозофічній факулті Універзіты Коменського в Братіславі штудовав історію і російський язык. Темов ёго кандидатської роботи были односины міджі Словаків і Українов у 17. і 18. сторочу.

Л. Гараксім був асистентом на Катедрі історії ФФ УК, пізніше робив в Інституті історії європейских соціалістичных країн Словеньской академії наук, дале в Історічнім інституті САН. Вызнамнов была ёго публікація „*К соціалній і культурній історії Українців на Словеньску до року 1867*“ (Позн. ред.: тогды не мож было писати о Русинах, кідь їх офіціално „не было“, як ани о Підкарпатській Руси, бо днесь бы і назва ёго кандидатської і той роботи звучали інакше). Як добрый одборник на міджіетнічны односины був у р. 1968 призваний до владной комісії про федератівне ушорования ЧССР.

По році 1970 в Історічнім інституті САН го застигли політичны чісткы, бо зо словеньского погляду – значіть немарксистічно – высвітлѣвав револючны roky 1848 – 1849 і было о нім знаме, же не согласив з воєньсков інтервенцієв 21. августу 1968. Зато му заказали публіковати. Робив у Словеньскім народнім музею як архіварь, урядник і зналець музейных збірок. Але ёго мєно не сміло быти уведже-не ани в каталогах выстав, котры приправив.

З ёго творчости треба спомянути ходем тоты найвызначнішы выступы: *Славянство в історії Чехів і Словаків* (1968), *Од Колларового славянства к словен-*

ству 1835 –1848 і Народности на Словеньску (Братіслава: Веда, 1993).

Людовіт Гараксім був активним членом Матіці словеньской. У переломных роках по паді тоталіты був членом выбору той організації а в р. 1990 і председом Матіці словеньской... Барз ся ангажовав в Історічнім одборі МС, за што му уділили Ціну Даниєла Рапанта як своє найвысьше оцініня за принос к розвитку історічній науки... (Позн. ред.: о ёго роботі і заслугах у Матіці словеньській як Русина сьме барз не знали, але Русины і Словаци мали все близко к собі, і Русин Адолф Добрянський був єдным із закладаючих членів Матіці словеньской у возроднім процесі Словаків і Русинів у 19. сторочу.)

Л. Гараксім занимав дакілько вызначных постів: був підпредседом Словеньской історічній сполочности, членом Рады влады СР про народности, членом Колегії міністра культуры СР і членом Словеньского гелсінського выбору...

Высоко оцінюєме вшытко, што зробив про історічну науку на Словеньску.

Занимав ся проблематиков міджіславянських односин і народностнов ситуацієв в Угорьску. Належав к найліпшым одборникам на історію Русинів на Словеньску.

Ёго одход до вічности є великов стратов про науку на Словеньску. Окреме треба припомянати ёго снажіння о словеньску сувереніту. Не забуваме оцінити ани ёго звязаність із своєв словеньсков отчізнов, про котру ёго родина охабила ёго родне Підкарпатя.

Наісто тьма пару словами не мож оцінити ёго принос до науки і культуры на Словеньску...

Вічная ёму память!

(17. 2. 2009, *Slovenské národné noviny*, č. 7, s. 2)

• Іщі кінцєм минулого року одышов до вічности історик, родак із Ужгороду, котрый жыє у Братіславі і занимає ся ай історієв Русинів, ПгДр. Людовіт Гараксім, к. н. Фотка: А. З.

Проф. Др. Павел Роберт МАГОЧІЙ, Торонто, Канада

Скусеный видаватель, науковець, педагог

(К 50. народенинам Валерія Падяка, к. н.)

Він любить книжки. Їго пасіов є дотыкати ся їх, гладити їх. Любить їх запах. Він ся позерать на них як на предмет: ці были добрі надрукованы і справно зошиты. Він любить творити книжки – підтримує потенціалных авторів, які реалізують свої творчі плани, слідує редагованя, забезпечує найвекшу якість друку, котра бы одповідала выналоженым коштам. Він тыж красно розумить, же книга має найвекшу вагу тогды, кідь ся дістане к читателю; также знає, же інтегралное частёв процесу створіня книжки є реклама і росшырєваня книг, над якими робив. Хто то є тот запалений прихыленець вышитых аспектів книжки?.. Їго мено – **Валерій Падяк**.

Треба повісти, же Валерій Падяк нелем выраблять книжки, а він є тыж научным робітником, автором множества выскумів з історії книгодрукованя, zostavitelём унікальных, цінных бібліографій. Їго бібліофілска робота ся находить переважно в книжках, журналах і новинках, што выходили на території ёго родного краю – Карпатської Руси.

Валерій Падяк ся народив **13. юна 1959 в Ужгороді**, невеликім місті в самім сердці історичной Карпатської Руси. По першій світовій войні Ужгород ся став адміністративним центром спочатку чеськословенської выходной провінції Підкарпатської Руси, а позад того, як у 1945 році край був анектований Советським союзом і був переименований на Закарпатську область України, Ужгород ся став центром той области. Не позераючи на то, же Валерій ся народив у місті, в дитинстві каждорічно дакілько місяців він прожив у роднім селі свого нянька, у **Ставнім**, што ся находить на север од Ужгорода, в горах під Ужским перевалом на самім стыку трьох історичных русинських регіонів – Підкарпатської Руси, Пряшівської области і Лемковины. Якраз дякуючі дитяській скусености, контактуваню з бабов і дідом у Ставнім, В. Падяк був наповнений ласков к русинській бісіді і богатим культурным традиціям своїх предків. Ціла долина ріки Уж была – і днеська є – культурным і політичним приграничом, также не чудо, же молодой Валерій одмала ся знакомив і став прихыленим бісіды і культуры Словакіє, Чехів і Мадяріє, які жили в рамках Закарпатської области і за ёй

границями. Ясно, як каждый жытель советського Закарпатя і Валерій був нучений добрі знати по російськы і по українськы. Школовав ся в Ужгородській середній школі № 11 (1966 – 1976), а пак на російськім одділіню Філологічної факулты Ужгородської штатной універзіты (1977 – 1982).

• Наш юбілант, родак із Ужгорода, котрый 13. юна 2009 ославить свою пятдесятку, Валерій Падяк, к. н.

Фотка: А. З.

По скінчіню універзіты В. Падяк зачав учіти російськый язык і літературу в Ужгородській середній школі № 7 (1982 – 1986).

В р. 1986 В. Падяк ся став редактором школьских учебників у Закарпатській філії Киевского видавательства „Радянська школа“. Кідь був редактором (1986 – 1992), В. Падяк нелем же написав (у сполуавторстві) пару оригінальных властных школьских учебників про школы з мадярським языком навчаня, але і скінчив роботу над дізертаціов на здобытя научного тітулу кандідата філологічных наук, котрый дістав у р. 1990 на Інституті літературы Т. Шевченка Академії наук Української ССР в Києві. Їго дізертація на тему „**Русская классика в литературном процессе Закарпатской Украины (вторая пол. XIX – нач. XX веков)**“ была написана під веджінем професора Василя Микитаса, знамого советського одборника на старшу літературу Підкарпатської Руси.

Роспад Советського союзу і vznik у р. 1991 незалежной України з ёй орьєнтаціов на демократізацію і торгову економіку дали новы перспективы про podnikatelів. В. Падяк збачів свою путь у новій сітуації, і в р. 2000 вирішив заложити свою властну фірму. Їго цілём было

ани не так зарабляня грошей, як створіня видавательства, котре бы ся спеціалізовало на високо якостну книжну продукцію, котра бы была на хосен культуры ёго родного Закарпатя. Не позераючи на великы тяжкосты, В. Падяк був барз успішний у своїй ініціативі. Дякуючі великій енергії своєї жены **Ларисы Ильченко**, котра є редактором і дизайнером, за **вісем років екзистенції „Видавництво Валерія Падяка“** выдало скоро 200 книжок. Видавательство ся стало знамым і за границями Закарпатя. Їго книжки ся росшырюють як на Україні, так і в сусідніх країнах, на Словакії, в Мадярщині, в Румунії, Чеській републіці, але тыж в Канаді, США, Ізраїлі.

Як видаватель і науковець В. Падяк стоить ясно на позиціях русинства, карпатських Русинів, котрых він справно поважує за окремый славянський народ. Не є ніч чудного в тім, же ёго роботы суть, главно з области історії літературы і друкарства на Карпатській Руси, бо має велику почитовість к писателям і науковцям 19. стороча (таким як А. Кралицький, А. Духновіч, Ю. Ставровський-Попрадов, М. Висаник) і 20. стороча (Іван Гарайда, Микола Лелекач, Олена Рудовчак). В. Падяк ся заслужив і у видаваню творів нового покоління русинських писателів на Україні (Р. Пищальник, В. Танчинець) і Словакії (М. Мальцовска) і за помочі Центра карпатського выскуму видавательство помогло при zostavlіню і публікованю русинських народных (В. Баганич) і авторських співанок (І. Керецман).

Як скусеный видаватель, науковець, педагог В. Падяк збогатив русинський культурный рух на Україні і за ёй границями. Він є активным членом Світової академії русинської культуры (з центром в Канаді) і частым участником русинських научных конференцій в Чеській републіці, Мадярщині, Польщі, Словакії. В. Падяк зограє окреме важну роль як участник і член організационного комітету Третєго конгресу русинського языка, який ся одбыв на Педагогічній академії і Ягелоньской універзіті в Кракові в септембрі 2007 року. Він є тыж председом Ужгородського общества А. Духновіча, котре на основі ёго ініціативы організує множество культурно-сполоченьских акцій – презентації книжок, памятни вечоры, стрічі із знамыма особностями краю,

визначними писателями і науковцями. Окрему вагу при організованню тих акцій має те, що до такої роботи суть залучені активісти культурно-національних обществ в краю – словенські, чеські, російські, жидівські, румунські, мадярські і т.д.

В. Падяк нігда не забуває на свої педагогічні скузености і значну вагу приділять освіті, главно школярям основних і середніх школ. Він бере активну участь в реалізації Програму русинських недільних школ, заложеним в р. 2002, котрый за пять років

своєї екзистенції уж має 40 клас по цілій території Закарпаття. Дякуючі ініціативі В. Падяка, учні і вчителі Програму русинських недільних школ мали можність прийти на 8. Світовий конгрес Русинів у Криниці (Польща), полозерати представлєня професіонального русинського Театру А. Духновича в Пряшові і быти на Третім міжнароднім конгресі русинського языка в Кракові. Усвідомлюючи собі важность мімошкольської роботи Програму русинських недільних школ, В. Падяк ся заслужив о заложіння конкурзу в декламації і о

сформованя фотбаловых команд на базі школярів русинських клас, грачі яких уж брали участь на шампіонатах з участєв команд зо Словакії і Сербії.

Діяльність Валерія Падяка є інтегралнов частєв русинського культурного руху в світі. **Мы му дякуєме за то, же бы з нами тото півстороча і бажаєме му много успіхів – а то значить успіхів і про вшыткых карпатських Русинів у далішм півсторочу.**

(З українського языка переложила ПгДр. М. МАЛЬЦОВСКА.) ■

Мгр. Гавриїл БЕСКИД, Пряшів, Словакія

Привитав єм з радостєв тоту интересну книжку

(Капраль, Михаил. *Русинський дайджест 1939 – 1944, I. Наука. Научні и научно-популярні тексты з новинок 1939 – 1944 гг.* In *Studia Ucrainica et Rusinica Nyíregyháziensia* 23, Ніредьгаза : Катедра української и русинської філології Ніредьгазької Вишшій Школи, 2008.)

Недавно єм з великим потішінєм привитав книжку, котру єм дістав од проф. Др. Михала Капралє з Высшій школы в Ніредьгазі – *Русинський дайджест 1939 – 1944, I. Наука.*

Публікація є цінна і про наших Русинів на Словакії, бо і ту в міжвійшовім часі (1919 – 1939), як і почас другой світової войны (1939 – 1945) выходили новинки і іншы публікації в Пряшові про Русинів Словакії. Нелем зо старшій ґенерації, але главно з молодого покоління скоро ниhto о них ніч не знать, або дуже мало. Публікація, котра вышла дякуючі проф. Др. М. Капралєви, к. н. в Мадярську, мала бы быти прикладом, абы ай мы выбрали цінны статі з новинок, котры в недавній минулості выходили в Пряшові, а о них было мало публіковано. Іде о такы новинки, як наприклад *Русское слово*, котры выдавала грекокатолицька єпархія од 1924 року, скоро 10 років, новинки *Народная газета* (під редакційов Др. Жатковича). Обидвоі выходили в Пряшові, были русофілської орьєнтації і часто ся нападали наслідком розділної інтерпретації дакотрых фактів і поглядів на вопросы історії, культури і под.

Споминана публікація – *Русинський дайджест 1939 – 1944, I. Наука* – має 200 сторінок тексту. Зоставитель у своїм „Спередслові“ пише, же авторський колектів приправує далшы два томы. Комплетый *дайджест* мав бы выйти у трех томах. М. Капраль інформує о тім, же до публікації были загорнуты цінны матеріали з русинських новинок, котры выходили в недавній минулості, почас другой світової войны, на Підкарпатській Руси, яка в тім часі была під Мадярами. У нас по роспаді першій ЧСР був тзв. словенський штат, котрый фунґовав під патронатом тогдышнього фашистичного Німецька. До публікації были выбраны такы матеріали, які мали ісчезнути з історичної памяти народа. Свідкове з той doby уж повмерали, або дакотры уж мають высокый вік. З опублікованых матеріалів ся мож дізнати о тім, што ся діяло на Підкарпатю кінцєм 30-ых років і в першій половині 40-ых років 20 ст. Читатель ся дізнає, же тоты матеріали были перед ним схованы, пряталы їх і нищили як небезпечны по припоїну Підкарпатської Руси к СССР по р. 1945. Автор публікації пише, же „тот світ не був аж такой чорный, як го малєвали тогдышні репрезентанты моци“. Тоты матеріали часто были называны як „профашистичны“, таксамо і уведжены новинки, котры в тых часах выходили на Підкарпатю. Автор пише, же надышов час, жебы тоты матеріали з новинок узріли Божий світ і жебы читатель міг їх посудити із сучасного погляду русинської історіоґрафії. М. Капраль пише, же ся усилював максімально дотримувати вшыткы языковы і іншы шпеціфічносты издаваных новинок з років 1939 – 1944. Матеріали бы мали быти на хосен як про сучасных русинь-

ских читателів, так і про выкумників русинської історії і культури.

Находиме ту незнамы статі визначных авторів з років 1939 – 1944. Недоступность к тым матеріалам была высвітлєвана заказом знати о них нелем обычайному читателєви, але і научным робітникам. Заказано было нелем говорити о них, але і писати о них в новинках по 1945 році. Іде о новинки: *Нова Недѣля, Карпатска Недѣля, Литературна Недѣля, Недѣля*. Лем дакотры екземпларі ся захранили в містных архівах або в „шпеціальных охранах“, котры зістали недоступны на довгий час ай про выкумників Закарпатя.

У зборнику суть опублікованы цінны матеріали знамого выкумника-аматера Закарпатя з тых років о. Іринєя Контратовича. Много єго думок суть актуалны ай днесь. Єго статі бы мали быти імпульсом і про істориків сучасного русинського руху. Окрем статей Контратовича, суть ту статі Ґадора Стрипського, знамого русинського ученого-єнтоґрафа, бібліоґрафа, языкознателя, статі містных ученых, абсолвентів пражської Карлової універзіты, знамого писателя філософа, єнтоґрафа, фолклорісту, археолоґа Федора Потушняка і Петра Миговка.

Із статей о. Іринєя Контратовича, які ся находять у зборнику, суть скоро вшыткы цінны, як, наприклад: *О нашей истиріѣ, Кто мы?, От коли бываеме мы в Карпатах и под Карпатами, Стародавна вѣра наших предков, Крещеніе наших предков и славянскѣ апостолы Кирил и Методій, Князь Федор Коряткович, Мукачевскій и грушевский монастырь и нашѣ епископы перед церковною унією, Цековное соединеніе русинов, Кровава пасха в Карпатах, Вопрос роковины и коблины, Дробноты из минулосты Мукачевской епархіѣ* і іншы. Од Ґадора Стрипського треба увести: *Попы з дяками та церковниками, Ци язык народа бѣдный?, Заблудѣлымъ сынамъ Подкарпатя*. Од Федора Потушняка: *Соціолоґія села, Філозофія языка, Походження назвѣ „Мараморошѣ“ и „Сиготѣ“, а од (Снѣжника) Петра Миговка: Ци язык народа бѣдный*.

На кінцю публікації находиме реґістер мен і геоґрафічных назв а намісто епілоґа документ з Областной новинкової типографії, Ужгород, 1949 під назвов: *„Всечесному духовенству и всем благочестивым верующим Грекокатолической Церкви на Закарпатье“*. Тот документом був зачатком ліквідації Грекокатолицької єпархії в Ужгороді і переходом на православіє.

Автор высловлює надію, же тоты матеріали будуть ходем дакус хосенны як про выкумників минулості Закарпатя, так і про сучасника-Русина, жебы спознавав і штудовав властну історію подля документів-першоісточників. ■

Мґр. Мірослава Хомяк, Уще Ґорлицке, Польско

О лемківськым языку на Токійськым Університеті

Самодільнист лемківського языку зостала офіційальні узнана од 1992 року Розпоряджыньом Міністерства Народовой Едукації Польщы, а в Европейській карті языків, підписаний през Польщу 12 мая 2003 р. лемківський язык ест трактуваний як велика вартист. І так тіж был представленый на варштатах посьваченых польскому регіоналізмови, котры одбыли ся **10 січня 2009 р. на Токійськым Університеті**. Організаторами варштатив были: Японське Консорциум Регіональных Студіив, Центрум Слявістичных Бадань (Університет Ґоккаїдо) і Департамент Студіив Гнешньої Літератури (Токійський Університет). Єдным з патронив того предзаміря была Амбасада Польщы в Японії. Милым пунктом на початку варштатив, не лем для участників з Польщы, были вступны слова амбасадора Польщы в Японії Пані **Ядвіґы Родовіч** і першого секретаря до справ культуры Пані **Божены Сохы** з жычынями сприятивного обрадуваня. Продолжаючи офіційальну част **др Ґікару Оґура** запознала участників з цілями варштатив.

Проф. Міцуйоші Нумано отворил варштаты предмовом п.н. „**Обсяг слявістичных бадань – центр, окраї, інтеракция**”.

В робочий части авторы читали рефераты з таких ділин як:

1. література
2. штука
3. язык

Ад. 1.

Др Ґікару Оґура – Регіоналізм в літератури Молодой Польщы.

Мґр Аріко Като – Польське часопис-мо „Сигналы”, вельокультуровіст предвоєнного Львова.

Мґр Сатоко Іноуе – Творчист Павла Гуеллс, погранича польской і німецкой культуры.

Ад. 2.

Мґр Маміко Оґава – Творчист Юзефа Хелмоньского, видокы Вхідных Окраїн.

Доц. Акіко Касуя – Діяльнист катовицкой аванґарды в часах „железної завісы”.

Др Коїчі Куяма – Жытя і творчист Лемка-Никифора, фільм К. Краузе „Мій Никифор”.

В тий части варштатив рефераты были ілюструваны образами і проекцией фрагментив фільму.

Ад. 3.

Доц. Мотокі Номачі – скорочений варіант реферату професора Єґеґо Тредера о кашубськым языку.

Доц. Мотокі Номачі – Александер

Лябуда і його заслугы для кашубского літерацкого языка і культуры. Тема была ілюструвана знімками і портретами не лем Лябуды, але Александра Майковського і інчых заслуженых для языка і культуры кашубской, і фрагментами їх творив.

Мґр Мірослава Хомяк – Лемківскій язык, культура Лемків і гнешня языкова едукация. Реферат был ілюструваний знімками авторства Марґариты Сандович-Бонковской лемківських церковок, видами Лемковины і знімками з працю лемківського языка в ґімназії – портреты поетив, писателів і їх творы, а тіж сьпіванком „*Зродили ся теркы за горами*”, котру сьпіват ґімназияльний хор (вшытко высвітлено з пендрайву).

Проф. Альфред Масвіч – Вельоязыковіст в Польщы. Матерял розданий до обзірня то медже інчыма ксеро першых сторінок ґазет, книжок в парунадцетых языках, котрых ужыват дака група люди в Польщы, а ест таких языків понад 20. Окрем знаных языків народовых і етнічных менчин сут і мало знаны такы як: караїмскій, арменокіпчацкій, вілямовіцкій, словінскій, гебрайскій/іврит, циганскій/ромскій.

В пропонуваных до обзірня матерялах нашла ем фрагменты творив, котры так ся мі сподавали, же перекажу їх сенс по лемківскы: *Хто ґнеска не хце мовы вітцив знати, мусит заран слугом чужых быти, або Кашубськым сме народом, все хцеме ним быти, най ся палит зо встыду тот хто хце о тым забыти.*

Рефераты были читаны по японськы, але стараньом **доц. Мотокі Номачі** мала ем тлумачку. Вдякы ей языковий компетенції розумілам зміст рефератив, котры притігали мою увагу цікавом тематыком і способом ей

презентації. Для участників варштатив зорґанізувано выставу, на котру зложили ся кашубскы книжкы. Окрем кашубскых книжок до обзірня были книжкы в лемківськым языку, котры выдала „*Рутеніка*” медже інчыма „*Словник лемківско-польскій і польско-лемківскій*” Ярослава Горошца, „*ґраматыка лемківского языка*” Мірославы Хомяк і Генрика Фонтаньского, а тіж польскых книжкы „*Церкви Ґорлицькой землі*”, „*Церкви Сандецьчизны*” Збіґнєва Музыка, „*Земля бсцка і Ґорлицька*” Роберта Лентовского і інчы. До Токіо привезла ем рижны матерялы, жебы вказати нашу духову і матеряльну культуру, переказала ем вшытко **др Ґікару Оґури і доц. Мотокі Номачі**.

Было мі барз мило, коли вошла ем до салы, де мали быти варштаты і виділа ем сьціны прикрашены лінорытами лемківських церковок авторства Михала і Лідії Коцур, і знімками лемківського облечыня Орины Коцур.

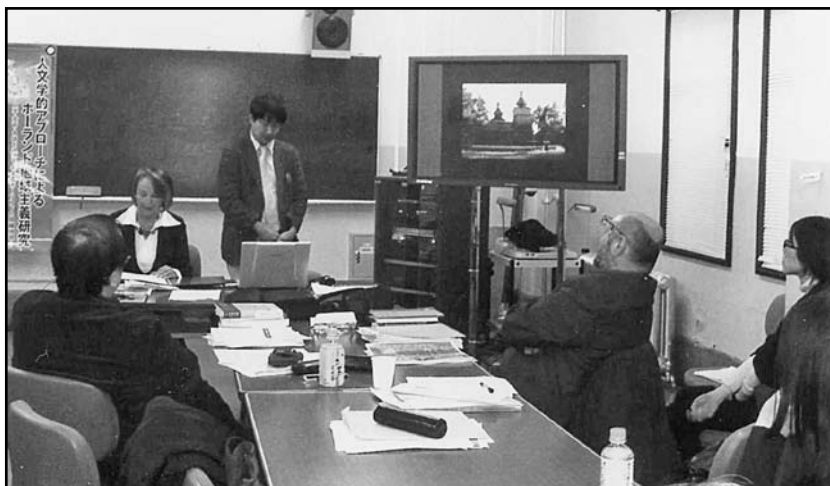
До обзірня были тіж лемківскы батканкы авторства Любы Русин і батканкы выконаны през учеників ґімназії під керунком учителькы Мірославы Хомяк.

Треба зазначыти, же **на реномуваным Токійськым Університеті перший раз был представленый лемківскій язык, духовна і матеряльна культура Лемків.**

Часопис японських слявістів „*Slavic Research Center News*” написал о варштатах і регіоналізмі в Польщы.

Для гости з Польщы зорґанізувано дві цілоденны екскурсії по величезній і модерній столиці – Токіо, і Камакури – давній столиці шоґунив.

За запрошыня і барз добру організацию красьні дякую організаторам варштатив. ■

• Мґр. Мірослава Хомяк і доц. Мотокі Номачі, котры презентує лемківську культуру з „пендрайву” на Токійській універзиті в Японьску.

Енді Варгол – посткарпатський „інконописець“ поп-арту

„**Андрій Вархола – Русин ці хохол...**“ – тоту співанку, яку співають рокова капела *Плач Єремії*, „пущав“ єм сі в пам'яті почас свого путованя по пряшівській області вліті минулого року. Тото фалатча землі в р. 1919, кідь было поділене „небоге“ Австро-Угорсько і vznikла автономна Підкарпатська Русь в рамках Чеськословенська, припав Словеньску. Якраз ту є родне село „будителя вшитых карпатских Русинів“ Аександра Духновича (1803 – 1865) і родічів „кряля поп-арту“ Енді Варгола (1928 – 1987).

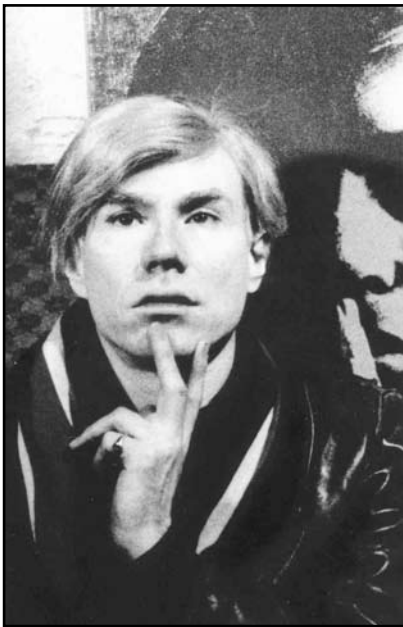
Днесь, кідь в народных штатах ся скінчив процес модернізації їх сільского жытельства, одрізаным політичныма граніцями периферным фалаткам етнічных теріторій вообщє властна архаїчність, конзервована одорваностєв од народотворчіх центрів – фізічнов од „родного“ і менталнов од „чуждородного“. Тото видиме і в пряшівській області, котра у своїм самовизначіню зістала висіти міджі українськов і словацьков народнов модерностєв і русиньським містным конзерватівізмом. Хоць і тот конзерватівізм ся теперь модернізує, тым вєще же русиньська народна орьєнтація, опозічна к українській, має благословлєня і немалу фінанчну підпору з боку Братіславы.

Значіть, *Прящєвіщина* – то край, де на єднакых правах екзистує українське національне із русиньським, а традичны сільскы церьковкы коекзистують з музеєм америцького поп-арту. Туристів, які ту приходять із северу, через Дукляньський перевал, в першім за польско-словацьков граніцєв селі – в Нижнім Комарнику привітать єдина на в пряшівській області церьков, якої архітектура є прикладом гляданя українського народного штілу в сакралній архітектурі. Як видно, храм, котрый був збудованый в р. 1938, проєктовав знамый выскумник українського уменя і архітектуры Володимир Січинський (1894 – 1962), який од р. 1923 жив у Празі. Другым храмом, котрый проєктовав В. Січинський на у пряшівській області, є мурована церьков в Михаловцях, близка своїм штілом сакралній архітектурі старого Чернігова. З дакус „іншой планеты“ є **Музей модерного уменя Енді Варгола**, який стоїть при главній уліці невеликого окресного містечка Міджілабірці. Чом якраз ту? Зато, бо родічі америцького умельця за океан попутовали із села **Микова**, яке ся находит пару кілометрів на запад од Міджілаборець.

Завинена голодом і неуроджаями еміграція зо северо-выходной Словакії до США была кінцєм XIX. і зачатком XX. стороча масовым явом, котрый загортав цілый природный прирост жытельства. О тім свідчить ай анонімный автор дотеперь популярной на Лемковині співанкы „добре в Гамерици, як іде робота“. А Миковчан **Андрій Вархола** (1886 – 1942), котрый як молодой іноша ся дістав до найвєкшого індустріального центра штату Пенсільванія, Піттсбург, був робітый аж-аж. Вархолы были вообщє побожны люде, стриманы і шпоровливы, докінця барз скупы, і так Андрій по пару роках работы в пенсільваньскых майнах наскладовав тільки грошей, жебы ся міг вернути до родного села і оженити ся.

Залюбила ся му 17-річна **Юлія Завадська** (1892 –

1972), з котров ся оженив у р. 1909. На розділ од Вархолых, Завадськы были люде чувственны і з фантазіов, мали нахыл на мелодраматізованя і часто говорили о своїх животных трагедіях, навколо котрых любили творити аж біблічны легенды. Юлія барз любила співанкы і хотіла ся стати співачков, а кідь маме вірити ей росповідям, даякый час ходила з циганьським табором по околиці Миковой. Также, дівці не было барз до оддаваня, але діло вирішыли родічі, яка ся просто хотіли збыти дівкы, а кідь к тому іщі ся трафляв богатый зять...

• Кряль поп-арту, Русин, котрого родічі – нянько **Андрій** (1886 – 1942) і **мати Юлія**, за слободна **Завадська** (1892 – 1972) – походили з русиньского села **Микова** на теріторії Словакії.

За три роки молодята жили в домі Вархолых і робили на газдівстві. В р. 1912 Андрій, жебы ся не дістав до австро-угорьской армады і на фронт балканьской войны, зась одышов до Піттсбургу. Юлія, яка в тім часі была в тяжи, зістала дома. Хоць ей дівочка занедово вмерла, Юлія за мужом могла прийти аж в р. 1921, коротко перед тым, як США выголосили ембарго на імміграцію з Выходной Европы. Ту, в робітницькім гетті **Соґо** в Піттсбургу, ся народили Андрієви і Юлії трєме сынове – **Павел**, **Іван** і наймолодшы **Андрій**, знамый у світі як **Енді**.

Енді, і хоць був уж звїздов, дуже любив міфологію, зато говорив о розлічных датумах народжіня і росповідав о своїм яккїбы барз художнім дітинстві. Досправды, нянько не роспещовав діти, а єго pracowитость (як робітник ставєбной фірмы робив по 12 годин 6 днів в тыждню) і шпоровливість, яку бы днесь назвали скупостєв, доволила в моменті передчасной смерти в 1942 році зохабити дітєм акуратный масток – вартый коло міліона златых. Также ай в часі америцькой великой кризи Вархолы нелемже не голодовали, як даколи о тім говорив Енді, але, выужываючі знизіня цінь будов, у р. 1934 купили сі двоштоковый дім на ліпшім сідліску. Пізніше зашпорованы няньком грошы доволили Андікови, так го кликала мати, яка была єго першов учітельков рисованя, закінчити піттсбурьський Технолґічний інштїтут Карнегі, т. є. здобыти освіту, яка му отворила путь ку карьєрі, спочатку в рекламній, книжній і журналній графіці, а пак і в уменю, званім поп-арт.

Як сьме уж увели, Вархолы были барз побожны люде. Кажду неділю рано Андрій-старшы вів свою родину до **Церькви Іоана Златоустого** в робітницькім обводі **Грінфілд**. В неділю ся одпочівало – по Службі Божій ся ходило на навщівы знамых і родини, якої ту было немало, главно з родини Юлії. Подля Джона (Івана) Вархолы характер Ендія сформовала якраз релігія: Нас учіли, же не мож нікому кривдити, же треба ся снажыти робити вшытко якнайліпше, же дочасный живот тримать коротко і же треба дбати на то, што має вагу, главно в области духовній, бо з матеріального світа ай так одыйдеме.

В обычайный день нянько, який все робив, мало-коли був коло своїх дітей. Малы Енді, котрый як дітина був часто хворый, вєкшыну часу був з Юлієв, яка знала прекрасно росповідати, а ей облюблєныма темами были біблічны пригоды і живот в Миковій. Любила тыж малєвати, к чому підучовала і сына. Мімоходом, Енді, який

по нянькови у своїм характері мав ненаситну енергію і імпульсивність, то по матери му была характерна снага досягнути дашто велике і важне. Але тыж вірив на судьбу і магію, інтересовав ся смертєв і мав нахыл к міфологізованю вышитого, што ся му притрафило. Тоты знакы ёго характеру нераз были причінов стражданя в родині Завадських, міджі іншым, векшына Юліїных сестер ся піддала алкоголізму, але Енді то знав využыти на свій хосен при будованю свого творчого іміджу.

Такоже будучий умелець, як і векшына дітей емігрантів, виростав на распутю двох світів – америцького, з кым ся стрічав на улиці і в школі, і світа молодости родічів, який ся у них утримовав, глывно через церьков і язык, котрым ся дома говорило (Юлія была домашнєв ґаздынєв, также ся мало контактовала з „вонкашнім“ світом, і так ся не навчила добрі по анґліцкы).

Кібы сьме попробовали говорити в категоріях етнічных, то тот світ, часточно перенесений за океан, быв не „вже український“, а „іщі русинський“, также **Енді-Андрій Вархола в українськیم контексті неекзітує**. Зато марно ходем слово будете о нїм глядати в „**Енциклопедії сучасної України**“, хоць є там споминаний іншый Вархола: „*словацький мовознавець українського походження*“ Михайло, народжений під Свідником, в найвєце знамім „*українськیم центрі Пряшівщини*“.

Нашыроко хоснують особность умельця, як найзнамішого Русина, пряшівскы прихыленці русиньской народной орьєнтації – автопортрет Варгола оздобив виданя нултого чісла журналу *Русин*, а звекшены репродукції ёго работ ся стають елементами сценічных декорацій про выступы народных колектівів. Скептіци в тім видять „романтічний націоналізм“, тадь дашто правды на тім буде, кідь ся твердить, же, і хоць Енді з родічами говорив лем по русиньскы, то як кібы ся ганьбив за своє походжіня, нїгда о тім не говорив з новинарями (часто ся повторює ёго выслов: „Я – зникады“). Може ёго русиньске „я“ не пасовало до поставы, яку грав, а може не хотів пущати чуждих до інтімной сферы свого жывота, охабляючи їх на границях сцены, на котру выходив, жебы про публіку, яка хотіла видіти шов, міг „побыти Варголом“. Мімоходом, тото ёго умельцєкє мено vznikло в р. 1949 наслідком друкарьской хыбы у підписі під рисунками у моднім журналі *Glamour*, скады выпала послідня буква. Так „умер“ Вархола (Warhola) і „народив ся“ Варгол (Warhol) – чоловік, який здобывня грошей і славы переминив на продукт уменя. О тяжкых зачатках творчой пути Варгола іщі говорять, же кідь сі глядав клієнтів на свої рисунки і ходив по канцеларіях „умельцєкых директорів“, Енді часто до себе робив ваґабунда і голодранця, жебы таким способом выкликав сочувство своїх потенціальных клієнтів. Очівісно, нелем Никіфор мав свій „патент“ на такий животный імідж...

Кідь сьме уж при Никіфорови, який ся мав учіти уменя з ікон криницькой церькви, то тото саме мож повісти ай о Варголови. Яка бы не была ёго „глубинна“ ці „інтімна“ ідентічность, захована вдяка „офіціалному“ екстраваґантному іміджу, беспспорным є вплив сакралных творів тыж на ёго творчость. Якраз піттсбурьска церьков зо своїм іконостасом і іконами, розвішаныма по стінах, была першов умельцєков ґалерієв, котру він видів як дїтвак. Занедовго Енді творив світськы іконы і іконостасы: продукуючи серії портретів звїзд, злодіїв (а тыж „звїзд“ про полюючи на сензації масмедії), властных автопортретів, даколи якраз поставы святых, складаючи з них мултіплікації. Ясно, іконы в іконостасі суть каждая інакша, але **образы Варголы – то „іконы“ продуктів масовой конзумачії**, также ся одлишують од себе хыбаль фарбов або неточностями при продукції серіаграфій. З другого боку ікона, як вытвор рук іконописця, в основі є тыж лем копія – первістного, „архітипного“ прикладу, описа-

ного в церьковнім „підстрочникови“. Іконописець го лем дотворює, так як то робив Варгол, який ніч не „выдумовав“, а лем копіровав і друковав готовы і общедоступны зображіня: обалы, фоткы і цілы сторінкы з новинок...

Ясно, тот дух церьковного уменя у творчїх інспіраціях Варгола, ся отворять, глывно тым, хто ним натурално „дыхать“, ходем так, як америцька кунстїсторічка з „дуже знамым“ призвіском **Мірослава М. Мудрак**, котра твердить: „*Епітеты, які прилипли к Варголови, – „сїмбол поп-арту“, „ікона поп-арту“, „краль поп-арту“ – дають якусь представу о ёго творбі, але не доволюють выстигнути, што є в нїй найважніше. Поп-арт вдячить Варголови глывно за зьєдїніня емоціанальности і духовной комплікованости, яка є характерна про святы зображіня, зо світськыма практиками конзумной сполочности, котра є характерна про америцькый ітіпл жывота...*“ Варгол досягнув істину візантійской іконографії і визначив путь к вєце філософічній поставі в повоиновім америцькїм уменю.“

Інтереснов пробов конфронтації творчости Варгола з културов ёго предків і церьковнов традицій была выставка **Неоддалена країна**, яка была зорґанізована перед пару роками в Центрі модерного уменя у Варшаві, жебы указати Енді Варгола, т. є. Андрійка Вархолу, як автора ікон другой половины XX. стороча. Попри роботах Варгола із збірок музея в Міджілабірцях были експонованы лемківскы іконы з Музею україньской културы із Свідника і артефакты, документы і фотографії з „Фабрики“ (ньюорского ательєру Е. Варгола) были поскладованы із старых фотографій з роботы і жывота людей з Миковой.

Кунстїсторик **Михал Бицко** котрый **вынашов Варгола про пряшівскых Русинів**, в каталогу к выставці підкреслював, же **хоць умелець належить в першїм ряді Америці, то таков істов правдов є і то, же своїм поводом він був Лемком** (т. є. Русиним – позн. ред.), же ґєны і выхова мають величезну роль в животі чоловіка, тым вєце в животі такого чоловіка, кым був Енді – з невротічным характером, повным страху і неістоты перед світом, але жаждуций узнання і славы. Тото вело к самобытному „схізофренічному“ способу жывота умельця, котрый звонка ся вказовав як тіпічна америцька, екстраваґантна суперзвїзда. Тото го стояло много сил і енерґії, тадь сам ся скаржыв, же тяжко быти Енді Варголом, а передтым як пішов на даяку парті, брав на успокоїня валіум. Зато нечудно, же втівав з того світа ілузій міджі штири стїны свого квартеля, наповненого старосвітськым уменєм і банальныма предметами, к мамі, обычайній валальській жені, і к молитвам (кідь бывав у Нью Йорку, ходив до церькви скоро каждый день). Аж ня свербить язык, жебы єм вжыв порівняня Миколы Шлемкевича „страчена українська душа“: такий двойник Ґоґоля, котрого снага блиснути ся на животнім горизонті зашмарила не на островы Петерґурґа, але Нью Йорку.

Ясно, тяжко сугласити з думков о вызнамі ґєнів і выховы. Подля юнґовской „психолоґії глубин“ мож додати, же творчіма єдїніцями досправды рушають правічны етнічны архетіпы, а не скороминучі політічны ідеї, котрыма етносы ся прилучують к національным рамкам. Также, суглашу із тьма, які твердят, же **залисовати Варгола до „політічного українства“ не пасує. Але таксамо не пасує зрікати ся того, жебы якраз з україньской перспектївы ся не попозерати на судьбу і роботу чоловіка з ґєнотіпом Русина з гор** (а чім же ся він одлишує од ґєнотіпу, наприклад, такого Антонича?), котрый тым, же ся народив на чуждині, ся став „хрущом“, який присїв не на свою вышню... Перебачте – в *American Dream* (америцькїм сні)...

(З україньского языка переложила
Марія МАЛЫЦОВСКА.)

Русини в Америці тиж зробили великий прогрес

(Приговор на засіданні Світової ради Русинів у Пряшіві 13. лютого 2009.)

Дорогі колеги,
є ми барз великим потішінєм быти ту з вами, зо вшыткыма, котры робите в русиньскім руху. Як ваш колега зо Северній Америки єм мав можливість ся од вас велё научити і дали сьме мі приклад до далшой моёй работы. Тиж мене тішишь, же єм ся міг з вами стрітнути і спознати вас.

Як Русин єм надхнений, який великий крок допереду зробили Русини ту в Европі, як підняли і збудили русиньске усвідомління. Же сьме обновили русиньску культуру, же сьме досягли узнання русиньской меншныны у вашій родній отчизні.

В Америці сьме ославлёвали і з великов радостёв прияли розвой русиньских культурных організацій в Европі, ославлёвали сьме і кодифікацію русиньского языка, vznik русиньского театра і медій. З великов радостёв сьме прияли ай то, же теперь русиньский язык ся мож учіти на основных школах і на універзітах. Ославлёуєме тиж vznik нового русиньского музею у Пряшіві, русиньске высыланя в Сербії ці на Словакії в радію і телевізію, як і телевізны програмы на Україні. І то, же Русини в Румунії мають дипломатичный статус в їх парламенті.

Мы в Америці сьме тиж зробили великий прогрес. Минувый тиждень сьме перестягвали наше русиньске радіо на нову фреквенцію, вдяка котрій наше высыланя мав вєкший досяг, нєлєм коло Піттсбургу, але і в далшых трёх штатах. К тому нас мож слухати і прямо – т. є. в рамках высыланя через інтернет. Нашому высыланю зробило позитивну рекламу українське і словєньске радіо.

Кідь сьме слідовали міру слуханя нашого радіа, на першім місці были слухачі з Пенсільванії а на другім місці – зо Словакії.

Одкупили сьме найвызначнішу історічну будову Русинів в Америці – будову грекокатоліцької церкви. Была поставлена в р. 1903 лєм про Русинів, а в сучасности єї реконструуєме на русиньский культурный центр і музей.

Наш культурный центр уж можеме теперь хосновати. Маме там обход зо сувєнірами, де продаєме тіпичны русиньскы сувєніры, зачінаєме вытваряти збірку про свій музей, яка ся зачінає роз-
статати.

Сьме рєшпєктованы в США і о нашу культуру є інтерес. Наша організація в тім році отворила філіялку в Нью Йорку і в Арізоні. В Арізоні маме фолклорну русиньску групу а тиж при озері, в місті Еріє, маме дїтську фолклорну групу.

Сполупрацуєме з парохієв грекокатоліцької єпархії Паєма а Лассайк, де помагаме знову отворити музей і помагаме людєм спознавати їх історію і коріня їх предків. Сьме барз успішны, бо людє мають великий інтерес спознавати своє коріня. Теперь плануєме зрєалізувати

три екскурзії до нашой отчизны, на котрых учіме наших людєв, што значіть быти Русином або Лємком з Польщі, Словакії або України.

Маме барз добры контакты з Музеєм Енді Варгола в Піттсбургу, сполупрацуєме на різних проєктах, того року на

• Голова Карпаторусинського товариства в США з центром у Піттсбургу – Джон Рігетті.

проєктах про діти в піттсбургських школах, де ся діти учать о еміграції Русинів до області Піттсбургу.

Я сам учіє стовкы дітей в америцьких основных школах о Русинах, о тім, хто сьме. Підкрєслёвав єм, же чоловік не мусить мати штат, жебы мав живу сучасну культуру, котра ся росшырює, росте і живє. **Днесь директором цілого престижного фестивалу в Піттсбургу є Русин, котрый є членом нашой організації. Днесь презідентом (председом) Геінз історічного центра є Русин, а в тім музею суть дві сталы русиньскы експозиції.**

Тото вшытко сьме доказали і велё того маме в планах до будучности. Сполупрацуєме з Русинами в Польщі. **Хочеме зачати навчаня русиньского языка про людєв, котрых доміантным языком є англійський язык. Планом є, же тот язык ся буде учіти і в Европі, Америці посередництвом ЦД-проєкцій.**

**Хочеме выдати приповідкы про діти в англійськым і русиньскым языку, сондуєме як ся дістати к молодым і іншпірова-
ти їх, жебы ся ангажовали в русиньскій культурі. Глядаєме к ним стежки через електронічну комунікацію і інтернет.**

Тото вшытко робиме без нарокы на гонорар і задарьмо. **Людє роблять добровольно і без штатной дотації. Каждый з нас має свою професію, а народностну роботу робиме наповно в своїм волінм часі, коли свої знаня, талант і свої пінязі даєме нато, абы русиньска культура в Америці ся розростала. Што сьме з той работы мали є, же нас стояла много сил, але і чутя, же то мало змысел. А теперь знаме, же наша русиньска культу-**

ра є досправды жива. Русиньскы людє, нєлєм мы, што сьме на чєлі організацій, мусять быти організованы і мусять быти інформованы, жебы были горды на то, же суть Русини. Кідь то про людєв дашто значіть, так потім дадуть свої пінязі і час на підпору розвою своєї культури.

Скоро половина наших членів Карпаторусинського товариства нігда не познала історію своїх предків. Они были так далеко од того і не познали никого, хто бы пришов зо старої країны, але мають інтерес быти Русинами. **Они люблять быти Русинами, як і то, же суть інакшы од Словаків, котры мають свій властный штат, і дотримують русиньскы традиції і свята. Кідь я бісідую з америцькыма дітми в школі, они не знають, што то значіть слово Русин, они нігда не чули того слово, але кідь я докінчу свою реч, так тоты діти прийдуть за мною і повідають, же бы сі желали быти Русинами.**

Вшытко, што робиме, мусить мати дві форми, створити сістєму, де бы была можливість, атмосфера, жебы русиньска культура ся могла розвивати. Друга форма є універзітєный програм і класы, де бы ся могли робити выскумы. Але найважніша мусить быти сполупраца з тыма людми, бісідувати з нима, знати, што їх інтересує і што їх молодеж хоче нєлєм в містах, але і на селах. Повісти їм, жебы привели своїх сербських, хорватських, польських, мадярьських, українських приятелів і дати їм простор здобыти інформації о Русинах. Є барз важне ся сходжати зо старостами сел і міст і інформувати їх о русиньскій культурі і традиціях.

Перед столятьдесятьма роками Афричане были отроками Сполєных штатів америцьких. Днесь чоловік африцького походжіня є презідентом нашого штату. То бы не было можне перед штиридцятьма роками. Америцькы Афричане вирішыли боєвати за рівноправность в малых містах, тужыли по тім і вірили, же ся то раз стане, затоже вірили в свій народ. **Так як Русини мусять вірити і быти горды на то, же суть Русини. Мы то істє мусиме зробити теперь в тім світі, де родина ся розбиває і сполочны контакты і комуніта уж не є така, як то было даколи, як то было у наших родічів. Мы Русини маме свою культуру, котра нам дає то, што модерна культура од нас бере. Наша культура наміряна на групуваня комуніты, на формованя контактів, на акції, котры нас притягують к собі. Мусиме єден другому помочи і сполупрацювати. То є найцінніша традиція русиньской культуры.**

Зато англо-америцькы діти мі гварять: „Хотів бы єм быти Русином.“ ■

Др. Михал БИЦКО, ПгД., Міджілабірці, Словачія

Нова монографія Й. В. Тімковича, ЧСБВ:

„DEJINY BAZILIÁNSKOHO MONASTYRA V KRÁSNOBRODE od 9. storočia po súčasnosť“
(Кошіці 2009, 585 стор., тираж: 2 500 фалатків)

Тоту интересну і обсяжну монографію автор присвятив світлій пам'яті своїх родичів і старих родичів. Окрем присвячення читатель ся дізнать, же монографія была доручена до властных рук Святому отцёви Бенедіктові XVI. до Ватікану і шыткым православным патріархам единой Хрїстовой церкви з нагоды історичного саміту чеканого зьєдиніння патріархів Рима і Москвы (октобер 2009) у Баку в Азербайджані.

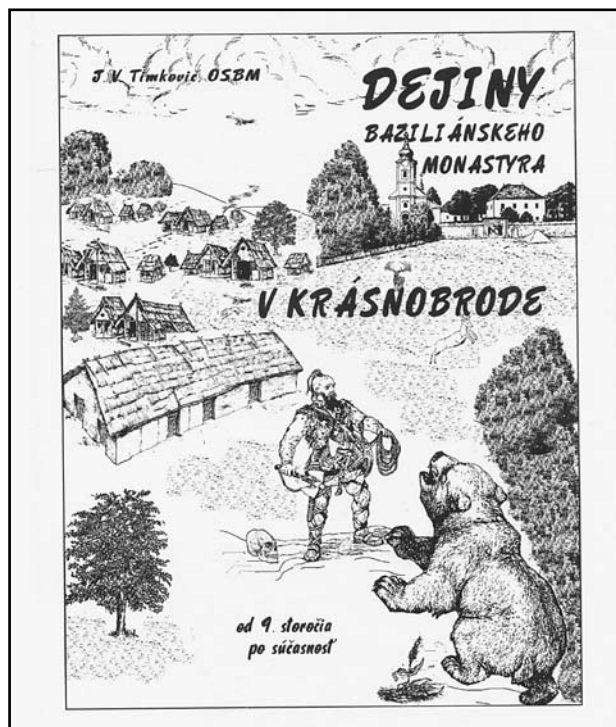
Монографія мать дві главны капітолы і 36 підкапітол. Самостатно у монографії суть части о ігуменах Краснобрідьского монастыря, історичный перегляд засеління Краснобрідьского монастыря, выужыта література і аналітичний індекс.

З причіны, же мон'графія обсягує велике множество історичных фактів, цїтацій, гіпотетичных роздумів автора на історію і сучасность у контексті з проблематиком не світського, але веце церковного характеру, проблемів у сістемі ерархії, одношінь міджі представителями нелем василіаньского, але й іншого церковного жывота цілково, монографія выжадує ерудований, фахово-історичный рецензійный приступ так, жебы дакотры публікованы части і інформації были інтерпретованы у світлішій плані порозуміння главно міджі лаїчным і полоінформованым читателём. Автор є знамый як продуктивный і способный публіциста, який мать за собов велику шкалу надрукованого матеріалу. Доволю собі повісти, же є великым зьявом церковной інтелектуальности із способностями такой „продукції“ надрукованої роботи.

То по перше. Покры иде о обсяг монографії, то уж є діло об'єктивного приступу незалежного історика, котрый бы „одклепнув“ правду інформацій опублікованых і інтерпретованых автором у монографії, або їх высвітлив з іншого угла погляду. Ай з причіны, же і я особно ем ся вецераз стрічав із недоброжычливостёв і проблемами міджі ерархами василіанів і єпископства, быв бы-м радый, кібы хтось компетентный высвітлив стовкам віруючих грекокатоліків і православных де є правда, котров дорогов ідуть чыны і снагы отців Тімковичовых і їх надрадженьх...? Чісто суб'єктивно хочу повісти, же по перечітаню монографії не знам дійти к ясному результату, велё фактів мі не є ясных... Мам таке внуторне чувство, же у дакотрых частях монографії ся обявлюють дость емоційны ситуації, ставляня ся автора ку конкретным і общоназванным суб'єктам церковной ерархії – од Красного Броду аж по Ватікан. Затоже не знам, што є з боку автора факт а што ёго суб'єктивно-емоційна позиція, дедукція, погляд, было бы добрі перечітати одборну, зрозумілу рецензію на споминану монографію. Чісто гіпотетично бы-м повів, же монографія о. Тімковича є нескучотный фалат роботи і жертвенности (то нихто не може поперти), але з другого боку ся мі видить, же автор не може „перекусити“ ним ідентіфіковану і на нїм зроблену кривду (обсяг публікації наво-

дить читателя, о кого бы ту мало іти і чом...) і вносить до фактів ай свої емоційно-гіпотетичны „позначкы“, де даколи то чую аж як нетактну помсту когось комусь. Жебы собі у проблемі неінформованый і неученый читатель не вытворив кривый образ правды, обертам ся на наших істориків, редакторів, отців василіанів, жебы своїє об'єктивнов рецензійов пояснили дакотры „пасажи“ монографії, де барз чутливо читатель внимать слова автора к історії, Риму, єпископству, дакотрым отцям василіанам і под.

Монографія о. Тімковича ся стане історичным документом (ці ся нам то любить, або не любить) статусу doby, но жебы была ай правдивым „глядилком“ той doby, образом, хыбить мі, нелем до той монографії, але ай до веце творів, котры о. Тімкович выдав, об'єктивна (!!!) рецензія, критіка (без емоцій а под.). Ай зато, же отцёв Тімковичовы суть тепер у неяснім світлі істого problemu у церковній справі-ерархії, зато, може бы ай того помогло хрїстіанській громаді, віруючим порозуміти фундамент того шыткого і дати уж раз конечно правду на папірь, главно тым, котры суть до проблематики замішаны, ці хочуть або не хочуть – віруючі лаїци. Бо і церквов без людей, віруючих, є як потік без воды. А тота „вода“ подля мене є, словами поетки Ю. Прокіпчакowej повіджене: „Де люде, там село, де село, там церквов“.

• Обалка найновшой монографії о. Йосафата Владиміра Тімковича, ЧСБВ, з Кошіць.

КУЛЬТУРНО-ХРІСТІАНЬСКИЙ ЧАСОПИС выдавать **Русин і Народны новинкы** за фінанчної помочі Міністерства културы СР - програм Култура народностных меншын 2009. Купити го мож і передплатити в редакції на адресі: **Rusín, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Телефон: **051/772 56 29.** Передплатне на рік 5 €, до сусідніх штатів: 20 € або 27 \$, до ост. штатів 25 € або 34 \$ – I. класов; 23 € або 32 \$ – II. класов. Шефредактор: **Мґр. Александер Зозуляк**, редакторкы: **ПгДр. Кветослава Копорова**, **ПгДр. Марія Мальцовска**, языкова редакторка: **ПгДр. Анна Плішкова**, **ПгД.** Перістрачны чісла: **МК SR 418/91, МІС 49 589.** Адреса часопису на интернеті: **www.rusynacademy.sk**, e-mail: **rusyn@stonline.sk.** Выдане в марці 2009 р.